

HALOŠKA ŽVEGLA

TEHNIKA
raziskovalna naloga

Avtor: Vito Maučič

Mentor: Janez Zupanič, prof.

Somentorja: Dr. Drago Kunej in Robert Železnik, mag.

ZAHVALA

V nalogi, ki je pred vami, sem skušal ohraniti delček iz bogate kulturne zakladnice naših prednikov. Pri tem so mi bili v veliko pomoč posamezniki in skupine, ki se jim za to posebej zahvaljujem.

Da je naloga izdelana v takšnem obsegu, gre zahvala predvsem mentorju Janez Zupaniču, ki me je usmerjal, in somentorjema dr. Dragu Kuneju, ki je nudil strokovno oporo mojemu raziskovanju, ter Robertu Železniku, ki mi je pomagal pri računalniški obdelavi in oblikovanju naloge. Za slavistično lektoriranje iskrena hvala upokojeni učiteljici slovenščine Dragici Petrovič. Za podporo se zahvaljujem tudi ravnateljici Suzani Petek in razredničarki Lauri Mohorko Kumer. Prav tako se zahvaljujemo tudi sošolcem iz svojega oddelka ter vsem, ki ste si vzeli čas in odgovarjali na moja vprašanja. Seveda pa ne smem pozabiti izreči zahvale še svojima staršema, ki sta mi nudila vso logistično in materialno podporo pri mojem raziskovanju in izdelavi glasbila.

Vito Maučič

KAZALO

ZAHVALA.....	2
KAZALO.....	3
KAZALO SLIK	6
POVZETEK.....	8
Ključne besede:.....	8
ABSTRACT.....	8
Key words:	8
1. UVOD.....	9
1.1 Cilji raziskovalne naloge.....	9
1.2 Raziskovalne hipoteze.....	9
1.3 Metode raziskovanja.....	9
2. TEORETIČNI DEL.....	11
2.1 Upodobitev žvegle na znamki Pošte Slovenije	11
2.3 Po žvegli poimenovano občinsko glasilo.....	11
2.4 Članek o ljudskih glasbilih v reviji Gea	13
2.5 O žvegli v dveh monografijah dr. Zmage Kumer.....	13
2.6 Zapisi o rabi žvegle v lokalnih medijih	14
2.7 O žvegli iz razprave Draga Hasla	15
2.7.1 Material, poimenovanje posameznih števil in oblika žvegle.....	15
2.7.3 Izdelovalni proces - mere	17
2.7.3.1 Priprava lesa	18
2.7.3.2 Vrtanje vrtine.....	18
2.7.3.3 Zunanja obdelava žvegle	18
2.7.3.4 Vrtanje ustnične luknjice in prstnih luknjic ter uglasitev žvegle	19
2.8 O Dragu Haslu	20
3. RAZISKAVA.....	22
3.1 Merski pripomočki	22
3.2 Statistična obdelava podatkov.....	22
3.3 Rezultati anketnega vprašalnika	22
4. TERENSKO DELO	24
4.1 Zapisi spominskih pričevanj	24
4.1.1 Spominsko pričevanje Doroteje Feguš	24
4.1.2 Spominsko pričevanje Franca Drevenška.....	25

4.1.3 Spominsko pričevanje Marije Junger	25
4.1.4 Spominsko pričevanje Jožice Bele	27
4.1.5 Spominsko pričevanje Jaka Feguša.....	27
4.1.6 Spominsko pričevanje Igorja Merca	28
4.1.7 Spominsko pričevanja Marka Maučiča.....	30
4.1.8 Spominsko pričevanje Maksa Vidoviča	31
4.1.9 Spominsko pričevanje Blaža Lozinška.....	33
4.2 Ugotovitve na osnovi terenskega dela.....	34
5. POSTOPEK IZDELAVE ŽVEGLE	36
5.1 Opis postopka izdelave žvegle	36
5.1.1 Načrtovanje izdelave haloške žvegle in pridobitev mer.....	36
5.1.2 Izbira gradiv – tehnologija gradiv	36
5.1.2.1 Les suhe slive (debelni del).....	36
5.1.2.2 Plutovinasti čepek.....	37
5.1.2.3 Čebelji vosek	37
5.1.2.4 Teakovo olje	38
5.1.3 Izbira orodij.....	38
5.1.4. Varstvo pri delu	38
5.1.5 Model – vzorec glasbila	39
5.1.6 Kratak opis dela	39
5.1.6.1 Priprava materiala	39
5.1.6.2 Cepitev lesa	39
5.1.6.3 Grobo struženje lesa.....	39
5.1.6.4 Kuhanje lesa.....	40
5.1.6.5 Sušenje lesa	40
5.1.6.6 Vrtanje centralne izvrtine.....	40
5.1.6.8 Končno struženje in oblikovanje haloške žvegle	40
5.1.6.9 Vrtanje lukenj za igranje in ustnične luknje.....	40
5.1.6.10 Končna obdelava	40
5.1.6.11 Uglasitev s plutastim čepkom.....	40
5.1.6.12 Preskus glasbila.....	41
5.1.7 Operacijski list za haloško žveglo	42
5.1.8 Prstni prijemi (tablatura) žvegle	45
5.1.9 Haloška žvegla, modelirana s programom Sketchup	46
6. REZULTATI	48

6.1. Pregled hipotez po opravljenem preverjanju	48
6.2 Strjen povzetek rezultatov	48
7. DISKUSIJA	49
8. ZAKLJUČEK	49
9. VIRI IN LITERATURA	50
PRILOGE	51

KAZALO SLIK

Slika 1: Znamka EUROPA ljudsko glasbilo žvegla.	11
Slika 2: Naslovnica glasila občine Podlehnik.	12
Slika 3: Haloška žvegla; Slovenska ljudska glasbila in godci, 1972, str. 40.....	13
Slika 4: Haložana z Gorce igrata na žveglo in trstenke. Foto: M. Ramovš, 1969.	14
Slika 5: Duet Maksa Hrnecta - žvegla in Franca Laporška - trstenke.	14
Slika 6: Skice žvegel iz Haslove razprave na strani 93.	16
Slika 7: Oblika koncev žvegle po Haslu.	16
Slika 8: Mere na leskovih šibah po Haslu na strani 94.	17
Slika 9: Izdelovalni proces haloških žvegel.	17
Slika 10: Kolarski stol (hlapec) z orodjem za izdelovanje žvegel.....	17
Slika 11: Ludvik Merc pri svoji stružnici.....	19
Slika 12: Primerjava haloške žvegle in strančice.....	19
Slika 13: Drago Hasl. Vir slike: Obrazi slovenskih pokrajin.	20
Slika 14: Žveglač iz brošure o Dragu Haslu na strani 33.	21
Slika 15: Doroteja Feguš in raziskovalec. Foto: A. Maučič, november 2023.	24
Slika 16: Žvegle Doroteje Feguš. Foto V. Maučič, november 2023.	25
Slika 17: Mali podlehniški ansambel. Tednik, 22. 2. 1979.	25
Slika 18: Marija Junger, rojena Hrnect, z raziskovalcem. Foto A. Maučič, december 2023. ...	26
Slika 19: Zbirka haloških žvegel na OŠ Podlehnik. Foto V. Maučič, december 2023.	27
Slika 20: Jaka Feguš in raziskovalec. Foto A. Maučič, december 2023.	28
Slika 21: Žvegla Igorja Merca. Foto V. Maučič, december 2023.	28
Slika 22: Igor Merc in raziskovalec. Foto A. Maučič, december 2023.....	29
Slika 23: Žvegle Marka Maučiča. Foto A. Maučič, januar 2024.	30
Slika 24: Marko Maučič in raziskovalec. Foto A. Maučič, januar 2024.	31
Slika 25: Maks Vidovič in raziskovalec. Foto A. Maučič, januar 2024.....	32
Slika 26: Žvegli, ki ju je izdelal Maks Vidovič. Foto V. Maučič, januar 2024.	32
Slika 27: Najstarejša žvegla Blaža Lozinška. Foto: V. Maučič, januar 2024.....	33
Slika 28: Blaž Lozinšek in raziskovalec. Foto A. Maučič, januar 2024.	34
Slika 29: Slivov štor. Foto J. Zupanič, december 2023.	36
Slika 30: Hrast plutovec. Vir slike Wikipedia.	37
Slika 31: Čebelji vosek. Foto J. Zupanič, februar 2024.	38
Slika 32: Haloška žvegla, modelirana s programom Sketchup.	39
Slika 33: Haloška žvegla moje izdelave. Foto V. Maučič, februar 2024.	41

Slika 34: Tablatura žvegle.....	45
Slika 35: Dolžine haloške žvegle. Modeliral V. Maučič, februar 2024.....	46
Slika 36: Čep za uglasitev. Modeliral V. Maučič, februar 2024.....	46
Slika 37: Mere in položaj lukenj. Modeliral V. Maučič, februar 2024.....	47
Slika 38: Mere haloške žvegle. Modeliral V. Maučič, februar 2024.....	47

POVZETEK

Tema mojega raziskovanja je haloška žvegla, ki je ljudsko glasbilo. Namen je bil odkriti čim več pričevanj o tem glasbilu. Odločil sem se, da bom žveglo tudi izdelal in tako prispeval k njeni ohranitvi.

Z anketiranjem prebivalcev Cirkulan in okolice sem preveril, ali ljudje žveglo poznajo, ali jo podrobno poznajo in od kod jo poznajo. V drugem delu sem se omejil na tiste osebe, ki so mi o žvegli vedele karkoli povedati iz lastnih spominov in tudi praktično pokazati. Posebej sem se osredotočil na ljudi, ki so lastniki ali skrbniki žvegle ali žvegel in obvladajo tudi igranje nanjo. Predvsem pa sem z zapisi pričevanj želeli ohraniti te spomine in z analiziranjem glasbil izluščiti postopek izdelave žvegle.

Rezultati so pokazali, da je večina za žveglo že slišala, redki pa vedo kaj več o njej. S preučevanjem literature in različnih virov, ogledom in analiziranjem žvegel iz zasebnih in muzejskih zbirk, s pomočjo ljudi, ki so ali še negujejo in ohranjajo izročilo igranja ali izdelave žvegel, sem spoznal zgodovino glasbila in njegovo vlogo med ljudmi poleg tega pa izvedel dovolj, da sem uspel izdelati svoje glasbilo.

Ključne besede:

- Haloška žvegla
- Pričevanja
- Analiza tehniškega problema
- Ljudsko glasbilo

ABSTRACT

The subject of my research is a folk instrument called "haloška žvegla". The purpose of the research was to find as many testimonies as possible about this instrument. I also decided to make the instrument myself and herewith contribute to its preservation. By questioning the inhabitants of Cirkulane and its surroundings, I checked whether people were familiar with the instrument, whether they knew details about it, and where they learnt about it. In the second part, my research was limited to those people who could tell me anything about the instrument they could remember and who were able to show it to me practically. I specifically focused on people who own one, who are custodians of the instrument, or who also master playing it. Above all, I wanted to preserve these memories by recording testimonies and by analysing musical instruments, and I wanted to determine the process of making it. Results have shown that most people have already heard of this instrument, but only a few know more about it.

I studied the literature and various sourced, and I was able to view and analyse the instrument from private and museum collections. Through all this and with the help of people who used to or who still nurture and preserve the tradition of playing or making the "žvegla", I learnt about the history of this musical instrument and about its role among people, and I also learnt enough to make my own instrument.

Key words:

- "Haloška žvegla"
- Testimonies
- Technical problem analysis
- Folk instrument

1. UVOD

Sem zvedav devetošolec, zato sem se letos odločili za raziskovalno delo kot posameznik. V to sem pritegnili tudi svojega mentorja – ali pa on mene, saj sva sodelovala že lani na tekmovanju mladih tehnikov, kjer sem kot projekt izdelal ljudsko glasbilo trstenke. Skozi spoznavanje trstenk, postopka izdelave sem se srečeval tudi z drugimi ljudskimi glasbili, odkrival bogastvo slovenske ljudske glasbe in spoznal ljudi, ki se strokovno ali zgolj ljubiteljsko z njo ukvarjajo. Najprej sem razmišljal, da bi pripravil raziskovalno nalogo o trstenkah, vendar je na naši šoli leta 2003 raziskovalna naloga o trstenkah že bila narejena. Na srečanju z mentorjema pričujoče raziskovalne naloge je dozorela ideja, da bi bilo prav raziskovalno energijo usmeriti v poizvedovanje o žvegli in se predvsem preskusiti v izdelavi.

Žvegla, ali pogosto imenovana haloška žvegla je značilna za Haloze in je danes v rabi le med poustvarjalci ljudske glasbe in redkimi posamezniki. Haloško žveglo je v letih 1961 do 1965 raziskoval Drago Hasl. V glavnem se je opiral na podatke, ki jih je dobil od takratnega izdelovalca Ludvika Merca. Svoje izsledke je objavil leta 1975 v obsežni razpravi Haloška žvegla, ki mi je služila kot temeljno gradivo pri spoznavanju tega glasbila.

1.1 Cilji raziskovalne naloge

Z raziskovalno nalogo sem želel ugotoviti:

- ali ljudje v našem okolju poznajo žveglo,
- ali poznajo žveglo zgolj iz literature in medijev oziroma ali jo poznajo iz osebnih izkušenj,
- ali še kdo izdeluje žvegle v našem okolju oziroma ali jih je izdeloval,
- ali mi kdo lahko pokaže postopek izdelave žvegle,
- kakšno mnenje imajo naši krajanje o raziskovanju ljudske kulture.

Poleg tega pa sem si zadal vzporedni cilj, da bom:

- zapisal spominska pričevanja, vezana na haloško žveglo,
- izdelal žveglo in opisal postopek izdelave

in s tem prispeval k ohranjanju žvegle in znanja o njej, v upanju, da jo bomo lahko kmalu zopet slišali v naših vrtcih, šolah in folklornih skupinah. Pa ne samo tam. Naj zopet zazvenijo v družbi ob srečanjih ljudi in ne zgolj na nastopih glasbenikov, ki se ukvarjajo z ohranjanjem ljudskega izročila. Naj se speča lepota prebudi.

1.2 Raziskovalne hipoteze

Predpostavil sem, da:

H1: ljudje iz mojega raziskovalnega okolja raziskovanja poznajo žveglo,

H2: večina pozna žveglo iz literature in medijev, manj jih ima z njo osebne izkušnje,

H3: starejši ljudje vejo o žveglah povedati iz osebnih izkušenj,

H4: bo raziskovalna naloga naletela na odobravanje,

H5: bom našel osebe iz domačega okolja, ki mi bodo opisale in pokazale postopek izdelave žvegle, na osnovi česar bom lahko izdelal žveglo.

1.3 Metode raziskovanja

Pri raziskovalni nalogi sem uporabili metodo ankete v prvem delu in vodenega intervjuja v drugem. Pomembna pa je bila tudi analiza tehniškega problema, s katero sem z ogledom, fotografiranjem, merjenjem, primerjanjem... razpoložljivih žvegl želel izvedeti dovolj za izdelavo žvegle, na katero bi bilo mogoče tudi igrati.

Ob začetku šolskega leta sem preučil kar nekaj razpoložljive literature in virov o žveglah, ki sta jo predlagala in priskrbela mentorja, tako da sem se s predmetom svojega raziskovanja čim bolj seznanil. Med iskanjem literature sem izvedel še za že narejeno raziskovalno nalogo učencev OŠ Breg iz 2008, ki me je še bolj utrdila in usmerila k cilju, da žveglo izdelam.

V začetku raziskovanja sem z mentorjem in očetom obiskali Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU v Ljubljani. Naš gostitelj dr. Drago Kunej, tudi član glasbene skupine Kurja koža, nam je pokazal nekaj

žvegel iz zbirke glasbil na inštitutu in tudi lastne zbirke, poleg tega je na žveglo še zaigral. Ob tej priložnosti sva ga z mentorjem Janezom Zupaničem naprosila tudi za somentorstvo pri raziskovalni nalogi, v kar je z veseljem privolil.

Prav tako sem si ogledal zbirko žvegel, ki jih hrani zbirka glasbil v Pokrajinskem muzeju Ptuj.

Med pomembnejše izkušnje mojega raziskovanja sodi tudi srečanje s profesorico glasbe Dorotejo Feguš, ki tudi obvlada igranje na žveglo, in srečanje s profesorjem glasbe Jakom Fegušem na OŠ Podlehnik. Seveda pa so pomembni tudi prav vsi pričevalci, s katerimi sem opravil vodene intervjuje.

Najprej sem sestavil vprašalnik, s katerim sem se namenil preveriti svoje predpostavke. Vprašalnik je bil namenjen krajanom cirkulanskega in podlehniškega šolskega okoliša. S pomočjo vprašalnika sem želel preveriti nekaj hipotez, vzporedna naloga vprašalnika pa je bila poiskati ljudi, ki imajo z žveglo osebne izkušnje, in z njimi sem opravil vodene intervjuje.

Razdelili sem 90 vprašalnikov, vrnjenih sem jih dobili 80, anketiranih je bilo torej 80 krajanov. Vprašalnik se nahaja v prilogi te naloge. Izpolnjene vprašalnike hranim. Spraševalci so zastavljali vprašanja in sproti beležili odgovore.

Ob pregledu vrnjenih vprašalnikov sem bili posebej pozoren na odgovore vprašanih, ki sem jih lahko uvrstili v skupino tistih, ki bi mi o žveglah lahko povedali iz osebnih izkušenj. Tiste, ki so privolili, sem obiskal še osebno z dodatnimi vprašanji.

2. TEORETIČNI DEL

Ob odločitvi za svoje raziskovalno delo sem upošteval napotek mentorjev, da se je o predmetu raziskovanja potrebno najprej čim bolj teoretično poučiti. Tako sem s pomočjo mentorjev, staršev in njihovih znancev najprej poiskal in zbral tiskane vire in literaturo o ljudskih glasbilih in predvsem o haloški žvegli. Seveda pa sem se usmeril tudi digitalne vire, razpoložljive na svetovnem medmrežju. V nadaljevanju predstavljam nekaj najbolj zanimivih in najpomembnejših za mojo raziskavo.

2.1 Upodobitev žvegla na znamki Pošte Slovenije

Pri iskanju in prebiranju razpoložljivih virov in literature sem kmalu zasledil, da je žvegla upodobljena tudi na znamki, ki jo je izdala Pošta Slovenije s prvim žigom 30. 5. 2014, v Podlehniku.

Slika 1: Znamka EUROPA ljudsko glasbilo žvegla.

V pojasnilo vsebine znamke je prof. dr. Janez Bogataj zapisal osnovne značilnosti tega ljudskega glasbila: *»Haloška žvegla je posebna vrsta lesene stružene piščali, prečne flavte s šestimi luknjicami, rokodelskega izdelka iz zahodnega dela Spodnjih Haloz. Nanjo so igrali solistično in tudi skupaj s harmoniko ali piščalmi »trstenkami«. Glasbilo je bilo že po koncu prve svetovne vojne le še v omejeni uporabi. Na žveglo so igrali le moški (»žveglarji«) ob osebnih praznikih (godovih, svatbah), pri delovnih opravilih (ličkanje, luščenje bučnic) in na drugih družabnih srečanjih (veselice)«* (Bogataj, 2014).

2.3 Po žvegli poimenovano občinsko glasilo

Občina Podlehnik je ena od občin v Republiki Sloveniji. Leži na severozahodnem delu vinorodnih Haloz. Da se Podlehničani zavedajo bogastva svoje ljudske glasbene dediščine so izkazali z izbiro naslova občinskega glasila Žvegla, ki je izhajalo od julija 2007 do decembra 2010.

Slika 2: Naslovnica glasila občine Podlehnik.

Ivo Ban, prof., urednik glasila je ob izidu prve številke v sestavku Podlehniški žvegli na pot, zbral podatke o žvegli. Med drugim je smelo zapisal, da bi jo lahko poimenovali tudi Podlehniška žvegla: »*Glede na strokovne podatke je žvegla diatonična poprečna flavta ali stranščica. V Halozah (v Podlehniku, Ložinah, Ljubstavi...) naj bi jo bili izdelovali že daleč nazaj, iz krškega lesa, drobnih, necepljenih sliv.*

Glede na zunanost kaže glasbilo na to, da gre za neko posebnost njegove izdelave, ki jo je zaslediti samo v Halozah. Ker pa je na območju naše občine bilo nekoč mnogo izdelovalcev in izvajalcev glasbe na ta instrument, ga z vso smelostjo in potrebnim ponosom lahko poimenujemo Podlehniška žvegla. Nekateri pisni viri pričajo o tem, da so žveglo, takšne vrste, stružili le na majhnem zemljepisnem območju, to je pretežno v predelu »Spodnjih Haloz«, ki ležijo v objemu cest na osi Podlehnik-Gruškovje-Leskovec (na slovenski strani). Na hrvaški strani poteka meja med Cvetlinom in Hrvaško (danes državno mejo)« (Ban, 2007, str. 3).

2.4 Članek o ljudskih glasbilih v reviji Gea

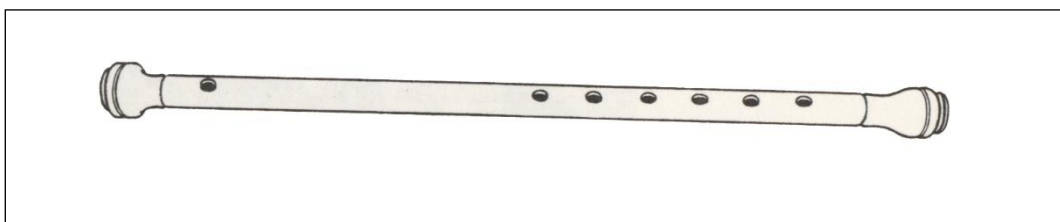
Dodatno voljo k mojemu raziskovanju je vzbudilo branje članka o Slovenskih ljudskih glasbilih v reviji GEA dr. Draga Kuneja. V članku zapiše, da ne moremo zaobiti godcev, ko govorimo o ljudskih glasbilih. In prav ti godci so ali so bili čestokrat tudi izdelovalci glasbil.

»Dokler glasbila ne zaživijo v rokah izvajalca – godca, so to le mrtvi, nemi predmeti. Pa naj gre pri tem za preprosto otroško zvočno igračo ali sodobno izdelano glasbilo priznanega mojstra. Čeprav že glasbilo samo s svojimi akustičnimi lastnostmi in izdelavo delno opredeljuje način igranja in zvočne razsežnosti, je vendar godec tisti, ki v skladu s svojimi željami, sposobnostmi in namenom izkorišča dane možnosti glasbila. Prav zaradi tega so ljudska glasbila in njihova uporaba tako različna in pestra. Če ocenjujemo ljudska glasbila z vidika današnjih mojstrsko izdelanih in umetni glasbi namenjenih glasbil, jim navadno prisodimo dokaj skromne glasbene in zvočne možnosti. Vendar izkušnje kažejo, da so prav godci z domiselno rabo ljudskih glasbil, pogostim improviziranjem, najrazličnejšim medsebojnim kombiniranjem glasbil ter prilagajanjem trenutnim razmeram in razpoloženju zelo uspešno nadomestili in celo presegli morebitne »nepopolnosti« ljudskih glasbil. S tem pa so ustvarili neprecenljivo bogastvo ljudske glasbene dediščine« (Kunej, 2003, str. 17).

2.5 O žvegli v dveh monografijah dr. Zmage Kumer

Med priporočano literaturo mentorja sem posegel tudi po dveh temeljnih knjigah o slovenskih ljudskih glasbilih priznane etnomuzikologinje dr. Zmage Kumer. V poglavju o haloški žvegli se opira predvsem na razpravo Draga Hasla, ki je po njeni navedbi raziskoval žveglo med leti 1961-1965. Pojasni, da beseda žvegla ne pomeni le enega, povsem določenega glasbila. Na Štajerskem je to ime za piščal, bodisi iz lubja ali kupljeno, hkrati pa imenujejo žvegla posebno vrsto struženih piščali, ki so doma iz Haloz. Haloške žvegle so izdelovali v Podlehniku pri Ptuju, v Merčevi rodbini. Mojster jih je stružil iz slivovine po merah, na katerih so bile označene vse važne točke – dolžina cevi, mesto luknjic prebiralk itd. Na ohranjenih primerkih se vidi, da je strugar naredil oba konca cevi čebulasto zaobljena. Luknjic prebiralk je na žvegli šest, po tri za vsako roko, posebej je še ena, kamor se piha. Žvegla sodi med aerofona glasbila v skupino prečnih flavt.

Na žveglo so igrali zlasti pastirji, pa tudi odrasli godci, če so šli komu igrat za god. Izdelovalci so jih prodajali samo po sejmih ob proščanjih v bližnji okolici in sosednjih hrvaških krajih, zato so drugod neznane (Kumer, 1972, str. 40).

Slika 3: Haloška žvegla; Slovenska ljudska glasbila in godci, 1972, str. 40.

Na fotografiji v knjigi Ljudska glasbila in godci pa ista avtorica objavi fotografijo Mirka Ramovša iz leta 1969 na strani 103 in jo opremi s pojasnilom da *»Haložana z Gorce igrata na žveglo in trstenke«* (Kumer, 1983, str. 103).

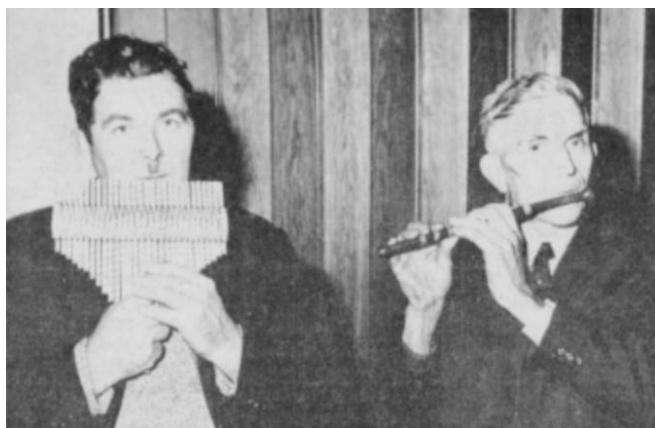

Slika 4: Haložana z Gorce igrata na žveglo in trstenke. Foto: M. Ramovš, 1969.

2.6 Zapisi o rabi žvegle v lokalnih medijih

Haložana z Gorce na sliki sta Franc Laporšek in Maks Hrnec. V duetu sta se predstavila večkrat. O tem obstaja tudi nekaj zapisov v lokalnih medijih. Eden takšnih je časopis Tednik (danes Štajerski tednik). *»Žveglo je igral Maks Hrnec, zadnji dejavni žveglač iz Podlehnika, ki je sicer igral tudi na klarinet in harmoniko«* (Omerzel-Terlep, 1981, str. 11).

Na sliki vidimo duet Maksa Hrneca - žvegla in Franca Laporška – trstenke, med nastopom na snemanju radijske oddaje Iz vasi v vas, 18. februarja 1979.

Slika 5: Duet Maksa Hrneca - žvegla in Franca Laporška - trstenke.

V članku z naslovom Iz vasi v vas je pod sliko zapis: *»Danes lahko še redko slišimo orglice trstenke in haloško žveglo. Prijetne melodije sta iz teh dveh starih in doma narejenih instrumentov zvalila 74-letni Franc Laporšček in 57-letni Maks Hrnec«* (Šneberger, 1979, str. 8).

Iz razpoložljive literature in virov ter opravljenih pogovorov sem zaznal, da je pogosta napaka nepravilni zapis priimka godcev. Godec na trstenke je namreč Laporšek in ne Laporšček. Med člani Malega podlehniškega ansambla pa vidimo, da je žveglač Maks Hrnc sodeloval tudi v tej zasedbi. V omenjenem članku sta napačno zapisana priimka še pri dveh. Navedeni Jaka Dolinšek, ki je godel v Malem podlehniške ansamblu, je Jaka Drevenšek. Imel sem priložnost govoriti z njegovim sinom Francem Drevenškom, ki mi je med drugim pojasnil, da je očetov priimek napačno zapisan. Podobno sem izvedel od gospe Marija Junger, rojene Hrnc, hčerke Maksa Hrnc in ne Herneca, katerega priimek najdemo praktično povsod zapisan napačno. Oboje navedeno je razvidno tudi v zapisu spominskih pričevanj, ki so sestavni del te raziskovalne naloge.

2.7 O žvegli iz razprave Draga Hasla

Drago Hasl je posebno pozornost posvetil zbiranju in proučevanju ljudskih glasbil iz haloškega okolja. Kot izvem iz njemu posvečenega zbornika, se je za štiriletno proučevanje žvegel iz Haloz (1961-1965) odločil, ko mu je učitelj iz Cirkulan Franjo Korenjak podaril žveglo štirko z osnovnim tonom cis² in ga s tem opozoril na to haloško posebnost. Žvegle je temeljito raziskal iz različnih vidikov (Zavec Mlakar, 2010, str. 34).

Hasla je med drugim zanimalo, od kdaj so uporabljali žvegle na Ptujskem. Tako izvem, da je: »*Edini pisani dokaz, ki potrjuje domnevo, da so žvegle uporabljali na našem ptujskem območju, je menda zapis Paola Santonina v njegovem popotnem dnevniku 17. maja 1487. Imenovani je namreč spremljal škofa Pietra Carla, ki je kot zastopnik oglejskega patriarha v tistem letu obiskoval naše kraje in posvečeval cerkve, ki so jih bili poškodovani Turki v letih 1472, 1475 in 1479. Bil je med drugim tudi na Ptujski gori, pri Lovrenc na Dravskem polju, v Cirkovcah, v Št. Janžu (sedaj Starše) in v drugih krajih zunaj ptujskega območja. Navedenega dne je škof posvetil ptujskogorsko cerkev; ob tej priložnosti sta povabila majšperški vitez Hermann von Hornegg in njegova žena Omelija škofa in njegovo spremstvo na večerjo in prenočišče v svoj grad. Santonino je zapisal v svoj dnevnik naslednje: »Končno smo vstali po večerji ki se je zavlekla na celi dve uri. Nato so začeli flavtisti, ali kakor ljudje pravijo, žveglači igrati na ples.« Majšperški graščak je torej imel na gradu žveglače in kar sama po sebi se vsiljuje domneva, da so tedanji žveglači igrali na haloško žveglo« (Hasl, 1975, str. 108).*

2.7.1 Material, poimenovanje posameznih števil in oblika žvegle

Hasl v razdelku, kjer opisuje postopek izdelave žvegle, najprej pojasni »*žvegla je stružena iz lesa drobnih sliv, ki je v južnem, višjem haloškem predelu zelo razširjeno domače koščičasto sadno drevo*« (Hasl, 1975, str. 92).

V nadaljevanju pove, da je obogatil ptujsko muzejsko zbirko glasbil s tremi žvegliami. Najkrajšo »štirko«, dolgo 320 mm, srednjo »petko« dolgo 359 mm in najdaljšo »šestko« dolžine 399 mm.

Hasl pove, da »*žveglar Ludvik Merc trdi, da so šle številke od ene do devet. Po tej trditvi bi bile dolžine posameznih števil, dobljene na podlagi prej navedenih stalnih razlik (1 cola 6 črt), naslednje:*

enojka 7 col 8 črt oziroma 20,2 cm

dvojka 9 col 2 črti oziroma 24,1 cm

trojka 10 col 8 črt oziroma 28,1 cm

štirka 12 col 2 črti oziroma 32,0 cm

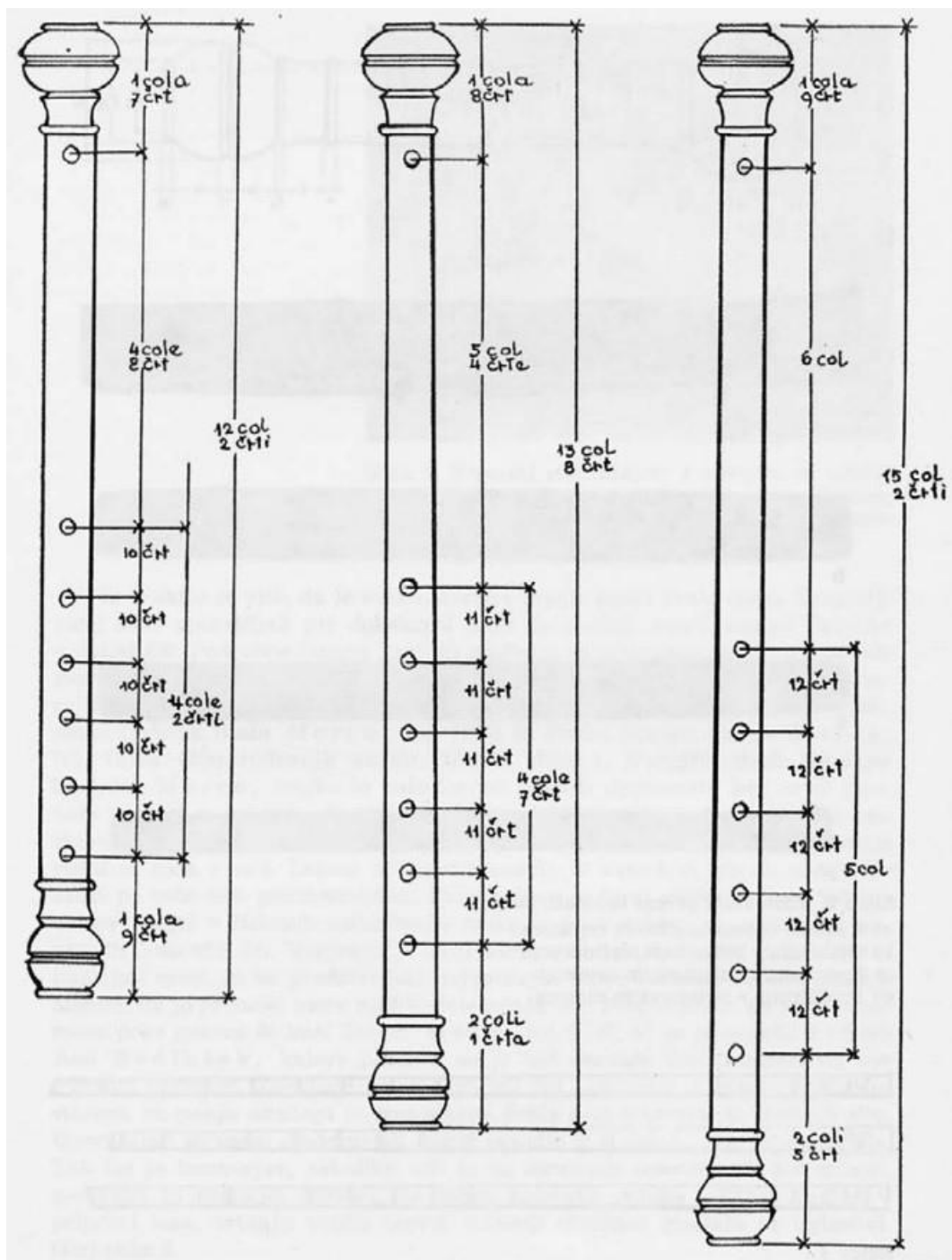
petka 13 col 8 črt oziroma 35,9 cm

šestka 15 col 2 črti oziroma 39,9 cm

sedmica 16 col 8 črt oziroma 43,9 cm

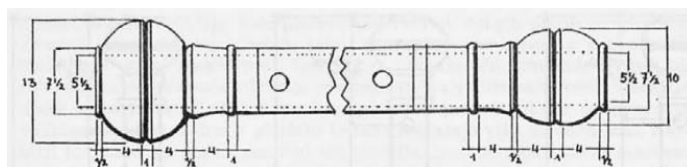
osmica 18 col 2 črti oziroma 47,8 cm

devetka 19 col 8 črt oziroma 51,8 cm« (Hasl, 1975, str. 101)

Slika 6: Skice žvegl iz Haslove razprave na strani 93.

Zapiše še, da poseduje še dva najnovejša primerka, trojko in sedmico, ki mu ju je izdelal Ludvik Merc novembra 1965. Levi konec glasbila ima večjo odebelino kot desni. Oba izoblikovana konca dajeta haloški žveglu značilno obliko kar prikaže na sliki na strani 94.

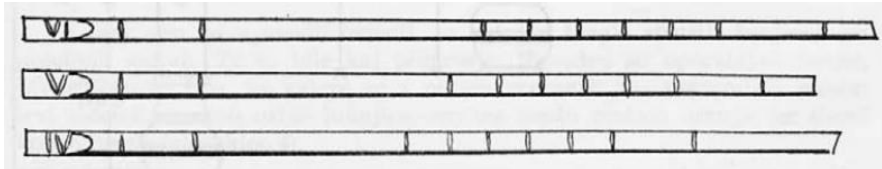

Slika 7: Oblika koncev žvegle po Haslu.

Drago Hasl na podlagi pogovora z izdelovalcem Ludvikom Mercem in s primerjavo flavt iz drugih krajev sveta zaključi, da stružne odebelitve prispevajo k estetskemu videzu žvegle, preprečujejo pokanje slivovine med sušenjem in nenazadnje lahko že na prvi pogled ugotovimo, kje je levi in kje desni del glasbila (Hasl, 1975, str. 92).

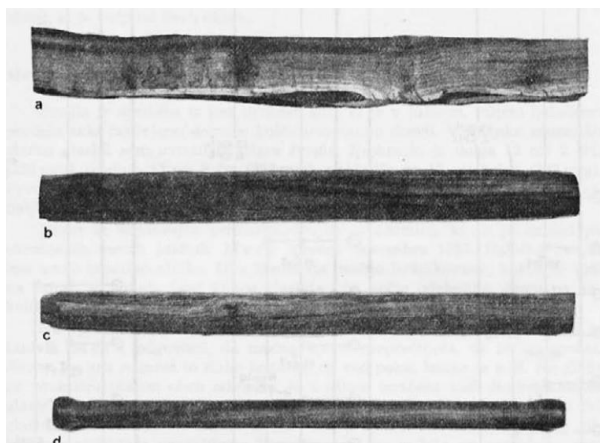
2.7.3 Izdelovalni proces - mere

Hasl pojasni, da so haloške žvegle stružili po preprostih merah, zarezanih na tanjših, ravnih leskovih šibah. Vrezali so mesto levega začetka, sredino ustne luknjice, sredine šestih prstnih luknjic ter mesto desnega konca žvegle, kot to prikazuje slika 8.

Slika 8: Mere na leskovih šibah po Haslu na strani 94.

Hasl v razpravi predstavi tudi proces izdelave žvegle in potrebno orodje za to.

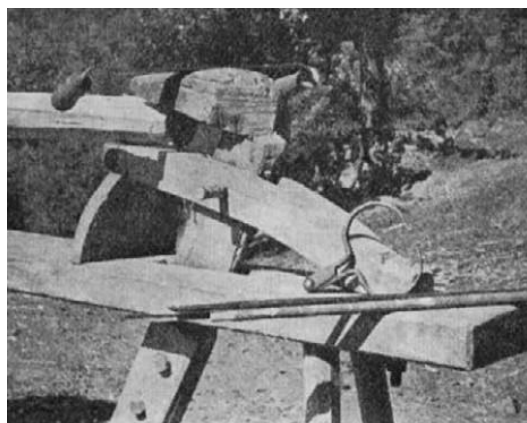
a) S sekiro obtesana slivova cepanica

b) Obdelana z kolarskim rezilnikom

c) Prevrtana s strugarskim svedrom

d) Profilirana s strugarskim dletom

Slika 9: Izdelovalni proces haloških žvegel.

Slika 10: Kolarski stol (hlapec) z orodjem za izdelovanje žvegel.

Na sliki na strani 95 Haslove razprave je poleg kolarskega hlapca prikazano še drugo orodje za izdelovanje žvegel: obročnik, merilo za debelino, sveder žličnik in mera za žveglo petko.

Žveglarji so torej uporabljali šablone v obliki šib pri določanju mest izvrtin in ne dolžinskih meril. Hasl te prikaže na skici, katere sem umestil v to nalogo kot sliko 8. Meni, da so mere vrezane na šibe nezanesljive, prenašale naj bi se iz roda v rod, meni pa tudi, da je začetnik rodu izdelovalcev žvegel imel natančnejše mere. Opazil je namreč odstopanja pri primerjavi žvegel. Ta odstopanja je pripisal prenašanju mer iz roda v rod.

Hasl je v svoji razpravi navajal vse mere v dunajskih palcih oziroma colah, ki je stara dolžinska merska enota in znaša 0,02634 metra. Deli se na manjše enote, črte, pri čemer je 1 dunajski palec razdeljen na 12 črt.

Na tem mestu Hasl opiše še vrsto lesa, ki so ga za izdelavo žvegel uporabljali. *»Žveglarji so uporabljali pri izdelovanju žvegel samo les starega, na panju umrlega in posušenega debela prej imenovanih drobnih sliv. Uporabljali so samo srednico ali kakor pravijo v Halozah - srčevino debela. Tak les je temno rjav, nekoliko trši in za struženje uporabnejši kot mlajši, mehkejši in svetlejši obrobni les debela. Izdelava poteka v štirih fazah: v pripravi lesa, vrtanju vrtine (cevi), zunanji obdelavi glasbila in uglastitvi.«* (Hasl, 1975, str. 95).

2.7.3.1 Priprava lesa

Posekano uporabno slivovo deblo žveglar razžaga na žagovce take dolžine, kot jih zahtevajo dolžine žvegel, ki jih bo izdelal. Žagovce razkolje s sekiro na primerno število cepanic. V nadaljevanju odteše ves svetli del lesa. Cepanico s sekiro obseka do valjaste oblike s premerom od 4-5 cm, nato jih vpne v kolarski stol in obdela s kolarskim obročnikom. Valjasti kos lesa mora biti čim bolj okroglega preseka, da je pripraven za struženje. *»Da bi bil les za žvegle odpornejši, ga žveglar pred struženjem še skuha in dobro osuši«* (Hasl, 1975, str. 96).

2.7.3.2 Vrtanje vrtine

Vrtanje cevi na stružnici sledi po osušitvi lesa. Sveder premera 5 mm vpne v stružnično vpenjalno glavo in valjasti kos slivovega lesa tišči z obema rokama proti vrtečemu se svedru. Žveglar nato zaporedoma zamenjuje svedre z vedno širšimi ter z njimi postopoma razširja prvotno vrtino na premer okrog 12 mm (Hasl, 1975, str. 96-97).

2.7.3.3 Zunanja obdelava žvegle

V tej obdelovalni fazi strugar naredi žvegli ustrezno obliko. *»En konec prevrtanega lesa vpne v vpenjalno glavo, drugi konec vrtine pa zadela z lesenim valjastim vložkom (batim) istega premera, kot je cev (5¹/₂ črt). Valjasti bat se mora cevi tesno prilagati. Nato potisne žveglar stružnični konjiček z mrtvo konico ob ta vložek tako, da je mrtva konica natanko v centru in da je ves kos valjastega lesa v stružnici primerno vpet«* (Hasl, 1975, str. 97).

Sledi pomikanje stružnega dleta po naslonu in struženje do premera leve odebeline žvegle. Nato začne obdelovati oba konca glasbila. Začne z levim koncem. Sledi struženje desnega dela žvegle na premer desne odebeline. Odmeri in zaznamuje natančno dolžino žvegle in potem še dolžini odebelin. Nato odstruži ves preostali del žvegle med obema odebelinama na premer približno 17,5 mm. Ko to opravi, profilira s strugarskimi dleti obe odebelini žvegle. Delo terja od strugarja precej časa, saj zahteva natančnost in spretnost.

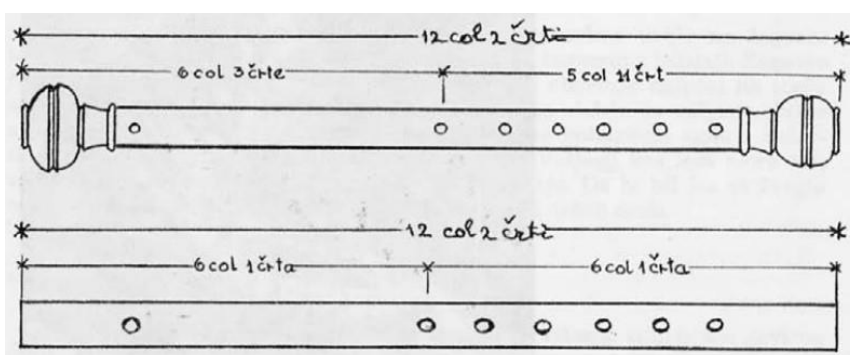
Slika 11: Ludvik Merc pri svoji stružnici.

Hasl med drugim pripiše starejšim žveglarjem večjo skrbnost pri izdelavi in izbiri lesa za izdelavo žvegl. Tako zapiše: »Čeprav so vse žvegle izdelane po nekem vzorcu, se vendarle kažejo razlike v skrbnosti izbire lesa, natančnosti splošne obdelave, zlasti pa še pri oblikovanju obeh koncev. Že po majhnem izboru žvegl, ki mi je bil dostopen, sem ugotovil, da so najstarejši do sedaj znani primerki žvegl skrbneje in lepše izdelani kot novejši. Starejši žveglarji so les zelo vestno izbirali, kajti uporabljali so le ustrezen, star in temen slivov les« (Hasl, 1975, str. 97-98).

2.7.3.4 Vrtanje ustnične luknjice in prstnih luknjic ter uglasitev žvegle

V zadnji fazi izdelovalnega procesa strugar žveglo odreže in natančno določi po meri šablone mesta luknjice za pihanje in šestih prstnih luknjic. Premer vseh luknjic je navadno okrog 6 mm. Žveglar izreže luknjice s posebnim malim ročnim svedom žličnikom. Nazadnje potisne v cev na levem koncu čep iz plutovine ali mehkega lesa, in sicer tako daleč, da ga lahko od strani skozi pihalno luknjo še do polovice vidi.

Hasl v tem delu razprave o haloški žvegli naredi še primerjavo s strančico, glasbilom značilnim za sosednjo Zagorje v Hrvaški. »Razporeditev prstnih luknjic se pri haloški žvegli nekoliko razlikuje od razporeditve na zagorski strančici. Slednja ima prvo prstno luknjico natančno na sredini glasbila in je torej le-ta enako oddaljena od obeh koncev. Pri haloški žvegli je prva prstna luknjica pomaknjena za okrog 2 do 4 črte proti desni. Tako je leva stran haloške žvegle, merjena od levega konca do prve prstne luknjice, vedno nekoliko daljša kot desna« (Hasl, 1975, str. 98).

Slika 12: Primerjava haloške žvegle in strančice.

Po mnenju Draga Hasla to dokazuje, da so haloške žvegle izdelane po nekih drugih pravilih in da ne sodijo v vrsto najprimitivnejših ljudskih glasbil.

Hasl pojasni še uglasitev žvegle s premikanjem čepa. »Če je zaigrana oktava prenizka, mora primakniti čep za primerno mero k ustnični luknjici, ako pa je oktava previsoka, ga mora za določeno mero odmakniti od nje« (Hasl, 1975, str. 98-99).

V zvezi z zvokom žvegle Drago Hasl zaključiti: *»Ton žvegle je zelo mehak. Mehkoba tona ni odvisna samo od sorazmerno majhnih prstnih luknjic in pihalne luknjice, ampak tudi od strukture lesa. Menim, da so stari žveglarji les drobnih sliv spoznali za najustreznejši material za žvegle. Haloški strugarji žvegel niso politirali, ampak so jih puščali naravne in jih le malo osvežili z oljem«* (Hasl, 1975, str. 99).

2.8 O Dragu Haslu

Pri prebiranju strokovne literature in predvsem različnih člankov v revijah in podobnih publikacijah se opazi, da je Haslovo raziskovalno delo na področju raziskovanja žvegle praviloma osnovni vir podatkov tudi poznejšim avtorjem. Prav gotovo je bila njegova razprava o haloški žvegli tudi meni osnovni vir podatkov. Zato se je moje zanimanje usmerilo tudi v smer, kdo je bil. Dokaj hitro sem spoznal, kako veliko je, ne samo kot proučevalec haloške žvegle, naredil za Ptuj in ptujsko okolje. Zaslužen je za marsikaj in je začetnik marsičesa, s čimer se ponša Ptuj še danes.

Iz nekrologa ob njegovi smrti leta 1976, ki ga je napisala Milojka Alič povzemam nekaj podatkov v svojo raziskovalno nalogo, kot poklon temu velikemu človeku. Izpolnil je 76 let bogatega in ustvarjalnega življenja na mnogih področjih in da je bil velik ljubitelj narave in umetnosti.

Po svojem osnovnem poklicu je bil predmetni učitelj glasbe, in je od leta 1927 dalje poučeval v ptujski meščanski šoli petje in tehnični pouk ter sodeloval na različnih področjih ptujskega kulturnega življenja - pri Glasbeni matici, v Dramskem društvu, pri Ljudski univerzi.

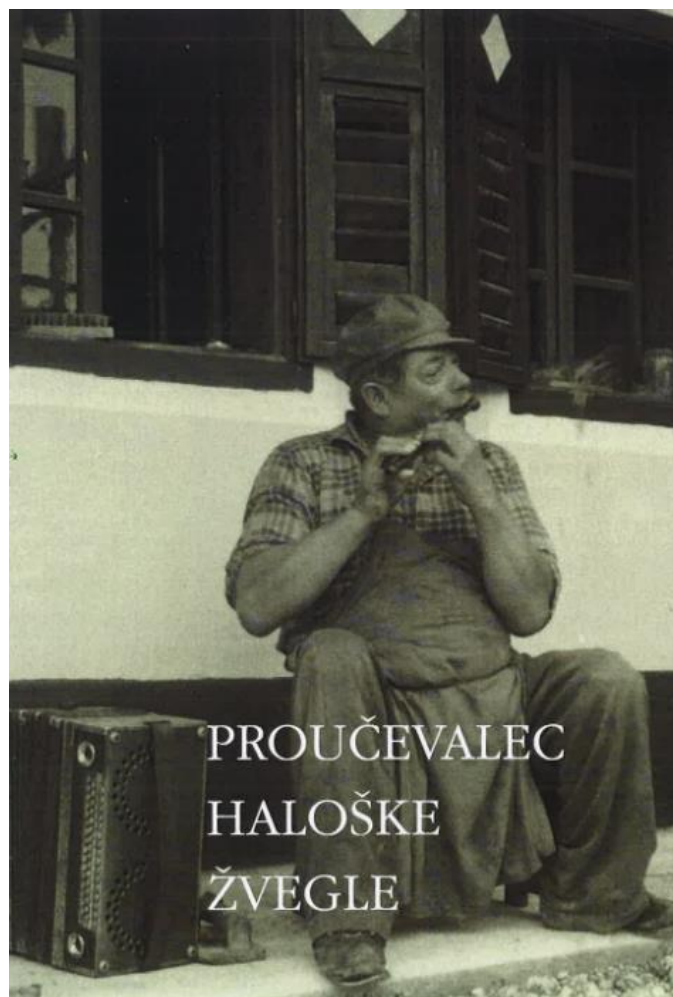
Slika 13: Drago Hasl. Vir slike: Obrazi slovenskih pokrajin.

Vojna leta 1941-1945 je preživel v izgnanstvu v Nišu in Knjaževcu, nato pa se je vrnil v Ptuj in se ves predal javnemu in družbenemu delu. Vedno si je prizadeval, da bi bile kulturne dobrine v enaki meri dostopne vsem občanom ne glede na to, ali žive in delajo v mestu ali na podeželju.

V glasbeni šoli je poučeval violino, zbiral stara glasbila, uredil glasbeno zbirko v ptujskem gradu, vodil pevski ženski zbor, sodeloval pri Društvu prijateljev mladine, pri občinskem svetu kulturno-prosvetnih organizacij, dal pobudo za ptujsko kurentovanje in ga celo desetletje vodil in razvijal s svojimi sodelavci. Bil je nedvomno osrednja osebnost ptujskega kulturnega življenja, saj skoraj ni bilo kulturne prireditve, kjer ne bi bil prisoten kot pobudnik in organizator, sodelavec, poročevalec v tisku ali pa vse hkrati.

Leta 1950 ga je poklicna pot pripeljala v ptujsko študijsko knjižnico, ki jo je vodil kot upravnik od leta 1951 dalje, od leta 1959 do upokojitve v letu 1966 pa združeno ljudsko in študijsko knjižnico.

Kako zavzeto se je Drago Hasl poglobljal v našo glasbeno preteklost izpričuje njegova pisana beseda. Vrsto let je z ljubeznijo in požrtvovalnostjo preučeval haloško žveglo in priobčil o tem starem ljudskem glasbilu študijo v znanstveni reviji Traditiones in Ptujskem zborniku leta 1975. Izpod njegovega peresa sta izšli samostojni publikaciji *»Zgodovina glasbene šole Ptuj«* (1959) in *»Petdesetletnica slovenske glasbene šole v Ptuj«* (1969). Bil je knjižničar, ki je resnično znal u tretji knjigi pot med bralce, bil je ploden in vsestranski kulturni delavec, dober in plemenit po srcu, poln življenjskega optimizma in zaupanja v človeka, zato se ga s hvaležnostjo spominjamo nekdanji sodelavci (Alič, 1977, str. 163-164).

Slika 14: Žveglač iz brošure o Dragu Haslu na strani 33.

»Ptuj« se je Dragu Haslu zahvalil z razstavo v Pokrajinskem muzeju Ptuj z naslovom Drago Hasl (1900 - 1976) - ptujski kulturnik, proučevalec haloške žvegle in pobudnik kurentovanja v sklopu prireditve Maribor - Evropska prestolnica kulture leta 2012. Ob tej priložnosti je bila izdana tudi publikacija. Ustvarjalci razstave so zapisali: *»Razstava je posvečena ptujskemu kulturniku Dragu Haslu (1900–1976). Ogle dati si je mogoče izseke iz njegovega življenja, s poudarkom na najodmevnejših sledih, ki jih je zapustil na različnih področjih delovanja. Izpostavljen je kot pobudnik in organizator kurentovanja, proučevalec haloške žvegle in skrbnik zbirke glasbil v ptujskem gradu.«*

3. RAZISKAVA

3.1 Merski pripomočki

Pri raziskavi nisem uporabljal posebnih merskih pripomočkov. Postavil sem si hipoteze in jih nato z anketo in vodenimi intervjuji preveril. Anketa je bila javna (raziskovalci so zastavljali vprašanja, anketiranci so direktno odgovarjali).

3.2 Statistična obdelava podatkov

Dobljene podatke iz ankete sem najprej razdelil po vprašanih. Sledilo je grupiranje in združevanje enakih in podobnih odgovorov v razrede. Razvrščanje podatkov je bilo izvedeno s pomočjo šifriranja. Vsak enak ali podoben odgovor je bil označen s črtico. Sledilo je seštevanje črtic. Tedaj je bilo mogoče ugotoviti, koliko posameznih enot spada v isto skupino. Skupine sem prikazal s tabelami.

3.3 Rezultati anketnega vprašalnika

Hipotezo: Ljudje iz naše okolice (Cirkulane in okolica) poznajo žveglo, sem preverjal z anketnim vprašanjem: Ali poznate ljudsko glasbilo žveglo?

Od 80 vprašanih jih je z da odgovorilo 48 ali 60%, z odgovorom ne pa 32 ali 40%.

DA	48	60%
NE	32	40%
Skupaj:	80	100%

Hipotezo: Večina pozna žveglo iz literature in medijev, manj jih ima z njo osebne izkušnje, sem preverjal s vprašanjem: Od kod poznate žveglo?

Od 80 vprašanih jih ni odgovorilo 32 ali 40%, kar se sklada z nikalnimi odgovori v predhodnem vprašanju, da žveglo poznajo iz literature in medijev, je odgovorilo 20 anketirancev ali 25%, da se je spomni oziroma imajo z njo osebne izkušnje, pa je odgovorilo 28 vprašanih ali 35%.

se jih spomni	28	40%
iz literature, medijev	20	25%
brez odgovora	32	35%
Skupaj:	80	100%

Hipotezo: Starejši ljudje vedo o žvegli povedati iz osebnih izkušenj, sem preverjal z istim vprašanjem - ob upoštevanju letnice rojstva anketiranca. Razdelili sem jih v tri starostne skupine. V starostni skupini nad 60 let se žvegle spomni 20 od 28 upoštevanih, ki so se izjasnili, da se žvegle spomnijo ali 72%, v starostni skupini od 30 do 60 let 8 ali 28%, mlajši od 30 let se žvegle ne spomnijo.

starost do 30 let	0	0%
starost od 30 do 60 let	8	28%
starost nad 60 let	20	72%
Skupaj:	28	100%

Hipotezo: Raziskovalna naloga bo s strani anketiranih naletela na odobravanje, sem preverjali z vprašanjem: Ali se vam zdi raziskovanje o ljudskih glasbilih našega okolja koristno? Od 80 vprašanih jih je pritrdilno odgovorilo 78 ali 97,5%, koristnost raziskave sta negirala dva (2) vprašana ali 2,5%. Prav se mi zdi tudi omeniti, da je nekaj anketiranih pripisalo ob vprašanju vzpodbudne misli.

DA	78	97,5%
NE	2	2,5%
Skupaj:	80	100%

Hipotezo: V svojem okolju bom našel osebe, ki mi bodo opisale in pokazale postopek izdelave žvegle, na osnovi katerega bom lahko izdelali žveglo, sem preverjal z dvema vprašanjema:

Ali vam je poznano ime katerega izdelovalca, ki je žvegle izdeloval v preteklosti, ali pa jih izdeluje še danes?

Na vprašanje, da poznajo oziroma so poznali izdelovalca žvegle, je pritrdilno odgovorilo 16 vprašanih ali 20%. Omenjena sta bila dva izdelovalca; Izidor Cafuta (na žalost že pokojni) in Jože Vidovič, zadnji izdelovalec haloških žvegel. 80% ali 64 vprašanih se je izjasnilo, da izdelovalcev ne pozna.

DA	16	20%
NE	64	80%
Skupaj:	80	100%

Ali ste sami kdaj izdelali – izdelovali – poskusili izdelati žveglo?

Pritrdilno ni odgovoril nihče od vprašanih, 80 ali 100% od 80 vprašanih pa je odgovorilo na vprašanje ne.

DA	0	0%
NE	80	100%
Skupaj:	80	100%

Pri nekaterih anketah sem zasledil, da je nekaj anketiranih pripisalo, da so kot otroci izdelovali »žvegle oziroma frulice«, ko so gnali živino na pašo iz spomladnega vrbovega lubja zvitega v rog. To glasbilo so izdelovali predvsem v cirkulanskem koncu Haloz, iz katerega je bilo moč samo piskati ne pa igrati melodijo, kot na haloški žvegli. V bistvu gre za opis lubnatega roga. Torej vsekakor ne gre za žveglo, je pa seveda čisto možno, da so otroci zvočilu tako rekli. Pri prebiranju etnomuzikološke literature vedno znova naletimo na več imen za isto glasbilo ali zvočilo in pogosto se imena podvajajo. Dober primer tega so orglice, ki se uporabljajo za poimenovanje trstenk in ustnih harmonik, zato se je stroka poenotila in večevne trstikove piščali poimenovala trstenke kljub njihovi podobnosti orglam, naziv orglice pa se uporablja za poimenovanje ustnih harmonik.

4. TEREANSKO DELO

4.1 Zapisi spominskih pričevanj

4.1.1 Spominsko pričevanje Doroteje Feguš

Doroteja Feguš (1990) je učiteljica flavte v glasbeni šoli v Ormožu. Odraščala je v Dežnem 1b, občina Podlehnik, zdaj pa stanuje v Mariboru. V 7. razredu osnovne šole je pri folklorni skupini začela igrati haloško žveglo, kar pa zanjo ni bila težava, saj je že pred tem igrala flavto v glasbeni šoli.

Slika 15: Doroteja Feguš in raziskovalec. Foto: A. Maučič, november 2023.

Svoje žvegle še takrat ni imela, zato si je izposodila žveglo osnovne šole Podlehnik. Zdaj ima tri svoje žvegle, ki so različnih velikosti, številki ter od dveh različnih izdelovalcev (Izidorja Cafute in Jožeta Vidoviča). Vse tri žvegle je dobila kot darilo in se ne spomni točno, kdaj so bile izdelane.

Je mnenja, da se vedenje o tem ljudskem glasbilu še nekoliko ohranja v območju Haloz in se tudi spominja, da je nekoč zasledila podatke o haloški žvegli v učbeniku za glasbo v osnovni šoli, drugače pa znanje na žalost tone v pozabo. Pozna pa tudi mlajše flautistke v Podlehniku, ki igrajo na haloško žveglo ob posebnih priložnostih in šolskih prireditvah. Mogoče je tudi igrati na žveglo s spremljavo drugih glasbil, če je le žvegla približno usklajena s tonaliteto drugega inštrumenta, da lahko igrata skupaj. Sama je tudi igrala s spremljavo diatonične harmonike in lončenega basa in pri folklorni skupini ob določenih situacijah uporabila način igranja poltonov z ambažuro, nastavkom za katero je potrebna zelo dobra tehnika igranja. Z igranjem na haloško žveglo je sodelovala tudi v projektu Sounds of Slovenia, ki je nastopal po celotni Sloveniji in širil izročilo ljudskih glasbil. Igra tudi v domačem kraju, kjer so zelo veseli, da nekdo obuja igranje na žveglo.

Na moje vprašanje oziroma prošnjo, ali bi bila pripravljena preskusiti žveglo, v kolikor jo bom v prihodnje uspel izdelati, je odgovorila pritrdilno.

Slika 16: Žveglo Doroteje Feguš. Foto V. Maučič, november 2023.

Njeno mnenje o moji raziskovalni nalogi je zelo pozitivno in podpirajoče, saj bi tudi sama rada izvedla še kaj več o zgodovini haloške žveglo (Feguš D. , 2023).

4.1.2 Spominsko pričevanje Franca Drevenška

Gospod Franc Drevenšek (1952) je upokojen pleskar iz Sedlaška 3e, občina Podlehnik. Njegov oče Jaka Drevenšek je igral v »malem« podlehniškem ansamblu, v katerem so poleg njega igrali še naslednji člani; Izidor Cafuta, Božo Štehla in Maks Hrnc. Člani v ansamblu so igrali na kromatično harmoniko (Izidor Cafuta), kitaro (Jaka Drevenšek, včasih je igral tudi na bas), tamburaški bas (Božo Štehla) in haloško žveglo, frulico ter klarinet (Maks Hrnc). Skupaj so prikazani v članku časopisa Tednik v rubriki Iz naših krajev z dne, 22. 2. 1979.

Slika 17: Mali podlehniški ansambel. Tednik, 22. 2. 1979.

Gospod Franc je prav tako občasno pomagal pri igranju v ansamblu ter igral tamburaški bas in trobento. Spominja se, kako so z ansamblom igrali od hiše do hiše na predvečer godovanj svetnikov. Do hiše so prišli čisto tiho, da so presenetili slavljenca in jim zaigrali ljudske ter domače pesmi za god. Prav tako je Izidor Cafuta skladal svoje pesmi v glasbenem stilu mazurke in marša, zato je ansambel igral tudi te ob sobotnih veselicah na Gorci (občina Podlehnik) in na vaških gostijah. Hčerka gospoda Franca ima tudi haloško žveglo od izdelovalca Izidorja Cafute, ki jo je izdelal brezplačno približno okrog leta 2000. »V zameno sem mu moral pripeljati les suhe slive, iz katere je potem izdelal žveglo« (Drevenšek, 2023).

4.1.3 Spominsko pričevanje Marije Junger

Gospa Marija Junger, rojena Hrnc (1954), je upokojena gospodinja, ki stanuje v Podlehniku 5c. Njen oče Maks Hrnc je igral v že omenjeni vaški skupini z Izidorjem Cafuto, Jakom Drevenškom in Božom

Šlehto. Igral je na haloško žveglo, in kot pravi jo je igral predvsem za dušo, drugače pa je v godbi igral klarinet in frulico.¹ Spominja se, kako ji je oče pomagal zapeljati krave na pašo, saj bila takrat še premajhna, da bi živino gnala sama. Ko sta prišla na pašnik ji je krave predal in ji za vzpodbudo zaigral na žveglo, ki jo je imel povsod s seboj v šurcu² ali pa v suknjiču. Večkrat je bil tudi sam na paši in igral nanjo. Na njihovi domačiji so z ljudsko skupino tudi večkrat vadili ob nedeljah za gostije in praznovanja, ali pa so vaje potekale pri katerem drugem članu godbe. Ko pa se je oče vrnil domov z gostije, ki so takrat trajale po dva ali tri dni skupaj, so bili otroci deležni dobrot in ostankov hrane z gostije, ki jih je oče prinesel domov. Bili so zelo veseli, čeprav nikoli niso bili lačnih ust.

Slika 18: Marija Junger, rojena Hrnc, z raziskovalcem. Foto A. Maučič, december 2023.

Haloško žveglo je dobil od Merčevega rodu kateri so bili začetniki izdelovanja žvegle v Halozah. Njegovo igranje so prišli dokumentirati raziskovalci iz Ljubljane okrog leta 1976 ali 1978. Posneli so ga pri igranju na paši in iz tega naredili radijsko oddajo. Ne spomni se, da bi kdo drug igral žveglo razen njenega očeta. Tudi Izidor Cafuta, izdelovalec žvegel - samouk, je z žveglami prihajal k njemu, da je preizkusil, če žvegla dobro igra. Sama ni nikoli imela željo, da bi igrala žveglo, je pa želela igrati diatonično harmoniko. Gospa Marija je tudi vodja ženske vokalne skupine Trstenk iz Podlehnik, katere še dandanes pojejo ljudske pesmi in pomagajo pri ohranjanju ljudskega izročila za prihodnje generacije (Junger, 2023).

¹ Frulica - narečni izraz za podložno flavto ali piščal.

² Šurc - narečni izraz za predpasnik.

4.1.4 Spominsko pričevanje Jožice Bele

Gospa Jožica Bele (1963) z dekliškim priimkom Cafuta, je upokojena kuharica iz Sedlaška 2, občina Podlehnik, in hčerka pokojnega izdelovalca haloških žvegel Izidorja Cafute. Spomni se bolj malo, saj se je takrat, ko je oče izdeloval žvegle, že odselila od staršev in je ta obrt ni preveč zanimala. Njen oče je bil samouk lesarske obrti, ki je včasih izdeloval različne izdelke iz lesa. Z izdelovanjem žvegle je začel dokaj pozno, okrog leta 1980/1981, spet kot samouk, je pa tudi igral v vaški skupini na kromatično harmoniko in tudi v godbi na različna pihala in tamburaški bas. Spominja se, da so k njemu dvakrat prišli tudi novinarji iz RTV-ja, ki so posneli oddajo o izdelavi haloške žvegle. Dobil je tudi obisk raziskovalcev iz Nemčije, ki so se zelo zanimali za žveglo in s podatki o njej naredili brošuro v nemščini in mu podarili tudi kopijo za zahvalo pri sodelovanju (Bele, 2023).

4.1.5 Spominsko pričevanje Jaka Feguša

Jaka Feguš (1974) stanuje v Podlehniku 7e, v občini Podlehnik, in je učitelj glasbene umetnosti na osnovni šoli Podlehnik. Njegov prvi stik s haloško žveglo je bil v osnovni šoli, kamor so jo prihajali predstavljati, in v kakšnih oddajah, ki so bile takrat posnete v Halozah z izdelovalci žvegel.

V mladosti je prebiral tudi veliko revij o etnomuzikologiji, kjer je bila omenjena haloška žvegla in tudi sam pravi, da je več izvedel iz te literature kot pa iz domačega kraja in prirediteljev. Na OŠ Podlehnik je bila že od nekdaj zbirka šestih žvegel različnih velikosti (domnevno od izdelovalca Izidorja Cafute). Sam ne ve, ali so bile podarjene ali kupljene, prav tako ne ve približnega leta izdelave, saj so bile žvegle v času njegovega poučevanja že tam. Tudi sam se je naučil igrati nanje kot samouk brez podlage igranja pihal tako, da lahko učencem ob spoznavanju vrst glasbil pri glasbeni umetnosti predstavlja tudi to ljudsko glasbilo in igra nanj. Njemu je osebno lažje igrati na manjše žvegle (kot neflavtistu), saj lažje izvabi ton iz piščali.

Slika 19: Zbirka haloških žvegel na OŠ Podlehnik. Foto V. Maučič, december 2023.

Slika 20: Jaka Feguš in raziskovalec. Foto A. Maučič, december 2023.

Na šoli ima tudi zbirko glasbil iz različnih delov sveta in tudi sam ob obisku tujih držav kupi kakšno posebno glasbilo, vendar ni nikjer drugje kot v Sloveniji zasledil takšnega lesenega glasbila kot je haloška žvegla. Zdi se mu zelo dobro, da sem se lotil raziskave o haloški žvegli, ker je po njegovem mnenju že preveč pozabljeno glasbilo, zato me še toliko bolj podpira (Feguš J. , 2023).

4.1.6 Spominsko pričevanje Igorja Merca

Gospod Igor Merc (1961) je upokojen čevljar iz Vičave 104, občina Ptuj, in lastnik domnevno najstarejše haloške žvegle, ki sem jo uspel videti med mojim raziskovanjem. Izdelal jo je njegov ded Ludvik Merc (1892-1987).

Slika 21: Žvegla Igorja Merca. Foto V. Maučič, december 2023.

Žveglo je gospod Igor podedoval od svojega očeta, ki jo je po smrti Ludvika dobil v svojo last. Zdi se pomembno poudariti, da jo je podedoval, kar kaže njegov spoštljiv odnos do tega glasbila. Ludvik Merc iz Velike Varnice pri Leskovcu se je preživljal z izdelovanjem haloških žvegel in lesenih pip za vinske sode. Izdelave žvegle ga je naučil njegov oče, igranja nanje pa se je najverjetneje naučil kar sam v mladosti.

Slika 22: Igor Merc in raziskovalec. Foto A. Maučič, december 2023.

Žveglo je izdeloval bolj ali manj ročno, saj takrat še ni bilo na razpolago strojev na pogon z električnim motorjem. Glasbila je po pričevanju Igorja Merca prodajal predvsem pastirjem. Za spomin si je obdržal žveglo petko, ki jo je podedoval pričevalec in je danes stara že več kot 60 let. Prav tako ima gospod Igor shranjen C- klarinet³ kot spomin na dedka Ludvika, s katerim je dedek igral pri »pleh muziki« skupaj s svojim bratom in prijateljem. Igrali so tudi na gostijah, ki so v tistih časih trajale po več dni.

Ludvik Merc je bil tudi prisoten v oddaji Iz vasi v vas, v kateri je predstavil haloško žveglo in nanjo tudi igral. Predstavljen je bil tudi v članku Ptujskega tednika leta 1978 z naslovom »Žveglar Ludvik Merc, med poslednjimi v Halozah«.

Igor ima svojega dedka Ludvika Merca v lepem spominu, saj je bil ljubeč, in kot pravi, je bilo zelo lepo v njegovi družbi. Spomni se, da ga je s starši večkrat obiskal in so mu s tem popestrili dan. Spominja se, da je Ludvik žveglo večkrat zaigral zunaj pred hišo. Gospod Igor pravi, da so to njegovi najlepši spomini, predvsem čudovit in blagodejen zvok haloške žvegle.

Sam ni nikoli poskusil izdelati žvegle. Poskusil se je v igranju nanjo, vendar mu ni šlo najbolje, saj bi rabil več vaje in izkušenj. Meni, da se haloška žvegla in vsi ostali stari pihalni inštrumenti prebujajo, vendar mogoče prihajajo v današnji svet v drugih oblikah kot npr. flavta.

Zanimivo je tudi, da je gospod Igor Merc po očetovi strani tudi v sorodu z Dragom Haslom, ampak ne ve, v katerem kolenu, ga pa je vedno klical stric. Njegovo mnenje o mojem raziskovanju haloške žvegle se mu zdi zelo dobro, saj smo le mladi tisti, ki bomo zgodovino naših prednikov prenesli naprej v naslednje rodove in ohranjali življenjska znanja (Merc, 2023).

³ C-klarinet - klarinet oglaščen na osnovni ton C.

4.1.7 Spominsko pričevanja Marka Maučiča

Marko Maučič (1964), gozdarski inženir iz Placarja 63 a, občina Destrnik, ter nekdanji župan občine Podlehnik. Sam ima v lasti tri haloške žvegle, katere so izdelane v obdobju od leta 2006 do 2012. Vse žvegle je dobil podarjene v času njegovega županovanja, in sicer eno od folklorne skupine Kopači iz Podlehnika, za katero se ve, da je izdelana leta 2010, saj je na njej tudi ta letnica. Ostali dve pa mu je podaril zadnji še živeči izdelovalec Jože Vidovič, ki je vse njegove žvegle tudi izdelal.

Slika 23: Žvegle Marka Maučiča. Foto A. Maučič, januar 2024.

Spominja se podlehniških občinskih prireditev, na katerih je nekajkrat žveglo igrala Doroteja Feguš pri spremljanju folklorne skupine. Ve pa tudi, da je na žveglo igral Maks Hrnc, na žalost že pokojni glasbenik, čeprav se ga bolj spomni po tem, da je igral na svoj Es-klarinet.⁴ Haloška žvegla je bila v njegovem času županovanja tudi protokolarno darilo, ki so jo med drugim podarili tudi takratnemu županu občine Cirkulane Janezu Jurgecu, na prvem občinskem prazniku Cirkulan leta 2006.

⁴ Es-klarinet - klarinet oglaščen na osnovni ton Es.

Slika 24: Marko Maučič in raziskovalec. Foto A. Maučič, januar 2024.

Prav tako se je občinsko glasilo občine Podlehnik včasih imenovalo Žvegla. Na moje vprašanje: »Ali bi bila haloška žvegla v prihodnje tudi primerno protokolarno darilo za občino Podlehnik?« mi je odgovoril, da mogoče ne samo za občino Podlehnik, temveč tudi za občino Videm, saj so včasih haloške žvegle izdelovali tudi na leskovškem področju, ki sodi v občino Videm.

Gospod Marko Maučič meni, da je žvegla vsekakor simbol Haloz, na katerega smo lahko zelo ponosni. Njegovo mnenje o mojem raziskovanju je zelo pozitivno, saj je vsekakor koristno, da se kulturno dediščino, ki že tone v pozabo, po njegovem mnenju ponovno obudi in predstavi mlajšim tudi v obliki literature za učna predmeta, kot sta zgodovina in glasba v osnovni šoli (Maučič, 2024).

4.1.8 Spominsko pričevanje Maksa Vidoviča

Gospod Maks Vidovič (1932) je upokojeni strojni ključavničar iz Stanošine 34, v občini Podlehnik. Sam se je v svojem življenju lotil veliko stvari, med drugim tudi izdelovanja haloške žvegle. Izdelal jih je nekaj več kot 20 in 16 od teh je podaril občini Podlehnik, vendar se ne spomni točne letnice, kdaj jih je izdelal, ve pa, da približno v obdobju od leta 2006 do 2012.

Slika 25: Maks Vidovič in raziskovalec. Foto A. Maučič, januar 2024.

Z izdelovanjem je začel zgolj ljubiteljsko v svoji domači delavnici. Izdeloval jih je po vzgledu žvegle Blaža Lozinška, katera je danes v lasti njegovega pravnuka in soimenjaka Blaža Lozinška. Več o tej žvegli sem zapisal v spominskem pričevanju Blaža Lozinška v pričujoči raziskovalni nalogi.

Gospod Maks Vidovič se spominja Blaževega pradedka iz svojih otroških let. Takrat je bil Blaž Lozinšek že starejša oseba. Kot otrok ga je velikokrat videl, kako je gnal živino na pašo in imel ob sebi vedno shranjeno žveglo v suknjiču, na katero je na paši potem tudi zaigral.

Ko se je odločil, da bi se poskusil v izdelavi žvegel, je stopil do njegovega pravnuka Blaža, ki mu je pradedkovo žveglo prijazno posodil.

Slika 26: Žvegli, ki ju je izdelal Maks Vidovič. Foto V. Maučič, januar 2024.

Pri izdelovanju žvegel mu je delala največ težav centralna luknja, ki jo je treba pred začetkom struženja žvegle izvrtati po vsej dolžini vzdolžne osi slivovega kosa lesa. Izvrtino je naredil na poseben način, s pomočjo lesene priprave, ki jo je izdelal sam. Pripravo si je naredil iz varnostnih razlogov oziroma z

namenom, da med vrtanjem ne bi z roko držal obdelovanca. Iz lesa si je izdelal lesen podest »sanke«, ki mu je služil kot vpenjalo obdelovanca. Proti svedru debeline 10 mm, ki je bil vpet v strugarsko glavo, je počasi pomikal pomagalo z vpetim obdelovancem in tako naredil izvrtino. Tako je izvrtal osrednjo luknjo po vsej dolžini nastajajoče haloške žvegle.

Za sebe je obdržal dve svoji žvegli. Na eno, iz orehovega lesa, zna igrati njegova vnukinja Dora (flavtistka), ki včasih tudi zaigra, ko ga obišče.

Prijetno me je presenetil, saj mi je drugo žveglo narejeno iz slivovega lesa, podaril v spomin. Čeprav se na njo ne da igrati, je še vedno zelo lepo izdelana in me bo vedno spominjala na obisk pri njem.

Gospod Maks ima zelo podpirajoče mnenje o mojem raziskovanju o haloški žvegli in je zelo vesel, da sem se lotil tudi izdelave. Njegove nasvete bom s pridom uporabil pri izdelavi žvegle.

4.1.9 Spominsko pričevanje Blaža Lozinška

Gospod Blaž Lozinšek (1957) je upokojeni poklicni šofer in strojnik, ki stanuje v Zaklu 35, občina Podlehnik. V svoji lasti ima haloško žveglo staro najmanj 150 let in je zagotovo najstarejša žvegla, ki sem jo s svojim raziskovanjem tudi uspel videti. Njegova žvegla je bila prvotno v lasti njegovega pradedka, prav tako Blaža Lozinška, za katerega točne letnice rojstva in smrti ne ve, saj je pradedek umrl pred njegovim rojstvom.

Slika 27: Najstarejša žvegla Blaža Lozinška. Foto: V. Maučič, januar 2024.

Žvegla njegovega pradedka se je dedovala iz roda v rod in tako prišla v njegovo last. Ker sam ni mogel poznati pradedka, mu je več o njem povedal domačin Maks Vidovič, ki je po vzgledu njegove žvegle izdelal replike in mu eno tudi podaril v zahvalo. Povedal mu je, da je njegov praded igral žveglo na paši in si s tem krajšal čas in polepšal težke trenutke. Od koga jo je kupil, ne ve.

Razen pradedka noben v družini gospoda Blaža Lozinška vključno z njim ni znal igrati na žveglo. Največ, kar so uspeli iz nje izvabiti je bil kak ton, melodije pa ni znal zaigrati nihče.

Še eno prijetno odkritje se je zgodilo v najinem pogovoru. Skozi pogovor in pregledu literature sva se ustavila pri sliki v brošuri, posvečeni Dragu Haslu. Gospod Blaž Lozinšek z veliko gotovostjo meni, da je žveglač na sliki, ki je objavljena na začetku sklopa Proučevalec haloške žvegle, Blaž Lozinšek, po domače Kredeč. Vendar to ni ne njegov praded, čeprav ima enako ime in priimek, in tudi ni njihov sorodnik. Bil je čevljar in je stanoval v Zaklu 37, občina Podlehnik. Gospod Blaž ga je poznal, saj so bili sosedje in Kredeč mu je vsako leto za rojstni prišel zaigrat. Zaigral pa mu ni na žveglo, temveč na svojo staro harmoniko, katera je tudi vidna na omenjeni sliki. Vsakič, ko mu je prišel igrat za rojstni dan, je bila hiša polna ljudi. Na sliki ga je prepoznal po videzu in tudi na sliki vidnih delih hiše pred katero sedi.

Slika 28: Blaž Lozinšek in raziskovalec. Foto A. Maučič, januar 2024.

Gospod Blaž o mojem raziskovanju meni, da je koristno za lokalno okolje in me podpira (Lozinšek, 2024).

4.2 Ugotovitve na osnovi terenskega dela

Ugotavljam, da prebivalci cirkulanskega in podlehniškega šolskega okoliša poznajo haloško žveglo. Poizvedovanja so pokazala, da so bile žveglice razširjene v raziskovalnem okolju. Zagotovo pa veliko bolj v podlehniškem okolju. Čeprav je zanimivo, da je Franjo Korenjak, učitelj iz Cirkulan bil tisti, ki je Dragu Haslu podaril žveglice in vzbudil njegovo zanimanje za to glasbilo.

Izdelovalca žveglic v cirkulanskem okolju verjetno ni bilo za razliko od podlehniškega okolja. Nekateri vprašani so mi kot izdelovalce navedli nekatera imena že pokojnih oseb. Tako iz pogovorov in zapisov pričevanj natančnega postopka izdelave žveglice nisem izvedel.

Iz pogovorov s pričevalci in prebiranjem literature sem izvedel oziroma opazil, da je včasih narejena napaka v navedbi priimka nekaterih godbenikov in ljudskih godcev. Zdi se mi prav, da sem na to v pričujoči raziskovalni nalogi opozoril in zapisal.

Odločil sem se, da bom postopek izdelave žveglice poskušal razbrati iz člankov in prispevkov o žveglici in predvsem z ogledom, analiziranjem, merjenjem, preskušanjem razpoložljivih žveglic iz zasebnih in javnih zbirk in svoje izdelke dal v preskus osebam, ki še znajo igrati na to ljudsko glasbilo.

Zelo sem zadovoljen, da sem skozi pričevanja prišel do koristnih podatkov o tem, kdo še hrani haloško žveglo starejšega datuma. Hvaležen sem vsakemu, ki me je sprejel, se bil pripravljen z menoj pogovarjati o žveglici, ljudskih in ostalih godbenikih iz preteklosti, predvsem pa mi pokazati žveglo, ki jo poseduje. Na tem mestu bi se lahko pridružil Haslovemu mnenju, da starejša kot je žvegla bolj skrbno je izdelana. Zagotovo pa so na najstarejše žveglice, katere sem imel priložnost videti, vezani lepi spomini sedanjih lastnikov in glasbila skrbno hranijo, kar jim poleg starostne patine daje nek poseben čar.

Nekaj izkušenj, potrebnih za izdelavo ljudskih glasbil, sem si pridobili že v lanskem šolskem letu, pri izdelavi trstenk. Vendar je izdelava žvegle povsem drugačna.

Različne oblike in velikosti žvegel mi je pokazal dr. Drago Kunej ob obisku v Glasbenonarodopisnem inštitutu ZRC SAZU v Ljubljani. Žvegle sem si lahko ogledal in preučil tudi v glasbilarski zbirki Pokrajinskega muzeja Ptuj in pri Doroteji Feguš. Nekaj žvegel za ogled sem imel priložnost pregledati tudi v OŠ Podlehnik, kjer zanje skrbi učitelj glasbe Jaka Feguš. Večina spominskih pričevalcev mi je pokazalo žveglo ali žvegle, ki jih posedujejo.

Posebej veliko mi pomeni, da sem si lahko ogledal verjetno najstarejšo žveglo Blaža Lozinška. Če drži, da je stara okoli 150 let, predvidevam, da je bila kupljena nekje med letoma 1870 in 1880 pri žveglarju iz rodbine Merc. Glede na podatke družinskega drevesa rodbine Merc v raziskavi Draga Hasla je možno, da bi Blažovo žveglo lahko izdelal Jernej, Blaž, Filip ali Jakob Merc.

V neprecenljivo pomoč pa mi je bil tudi podroben opis žvegle in izdelovalnega postopka žvegle v razprava Haloška žvegla Draga Hasla.

Večino nejasnosti o gradivu - lesu slive, sta mi pomagala prebroditi oče in stric. O postopkih obdelave lesnih gradiv struženja, vrtanja, brušenja... me je poučil oče.

Tako »oborožen« sem se lotil izdelave, ki ga opisujem v nadaljevanju.

5. POSTOPEK IZDELAVE ŽVEGLE

Verjetno bi se lahko reklo, da je vzporedni cilj mojega raziskovalnega dela izvedeti vse o postopku izdelave žvegle in jo po tem postopku tudi izdelati. V pomoč mi je bil opis postopka v razpravi Draga Hasla. Tudi napotki nekdanjega izdelovalca Maksa Vidoviča so bili dobrodošli. Vsekakor pa se brez razpoložljivosti očetove mizarске delavnice z zagotovljenimi vsemi pogoji za varen način dela in brez njegove podučitve obdelovalnih postopkov za les, se izdelave žvegle ne bi bilo smiselno lotiti.

5.1 Opis postopka izdelave žvegle

5.1.1 Načrtovanje izdelave haloške žvegle in pridobitev mer

Potrebne mere za izdelavo haloške žvegle je rezultat moje analize tehniškega problema. Najprej sem si različne žvegle ogledal ob obisku v Glasbenonarodopisnem inštitutu ZRC SAZU v Ljubljani. Žvegle sem si lahko ogledal in preučil tudi v zbirki glasbil Pokrajinskega muzeja Ptuj in pri Doroteji Feguš. Ogled žvegel sem imel priložnost opraviti tudi v OŠ Podlehnik, kjer zanje skrbi učitelj glasbe Jaka Feguš. Prav vsi spominski pričevalci, ki posedujejo žveglo, so mi jo tudi pokazali. Posebej veliko mi pomeni, da sem si lahko ogledal verjetno najstarejšo žveglo Blaža Lozinška.

Zelo sem hvaležen, da sem prav vse omenjene žvegle imel priložnost fotografirati in izmeriti s kljunastim merilom in metrom, si skrbno zapisati mere in si jih skicirati.

V neprecenljivo pomoč pa mi je bil tudi podroben opis žvegle in izdelovalnega postopka žvegle v razpravi o haloški žvegli Draga Hasla.

Odločil sem se narediti žveglo petko, ki je najbolj pogosta in meri v dolžino 360 mm.

5.1.2 Izbira gradiv – tehnologija gradiv

5.1.2.1 Les suhe slive (debelni del)

Za ta les sem se odločil, saj sem iz razpoložljive literature izvedel, da so tudi nekdanji mojstri uporabljali slivov les za struženje žvegel. Les slive je enostaven za obdelavo. Barva lesa je na nekaterih mestih rdečkasta do vijolično-rjavega odtenka.

Slika 29: Slivov štor. Foto J. Zupanič, december 2023.

Sliva ali češplja je do 12 m visoko listopadno drevo z nepravilno krošnjo, dolgimi, vodoravnimi vejami, večinoma ravnim, vitkim deblom in pogostimi nadzemnimi koreninskimi poganjki. Brsti so jajčasti in zašiljeni, do 5 mm dolgi. Njeno poreklo ni popolnoma znano.

Les je težek, gostote 800 kg/m^3 , trd, žilav, uporabljajo ga v mizarstvu, strugarstvu, rezbarstvu in za izdelavo pihal (Prah, 2023).

Razmislek o izbiri vrste lesa za haloško žveglo

Ob izdelavi svoje prve haloške žvegle sem začel premišljevati tudi o tem, zakaj so stari mojstri iz Haloz žvegle izdelovali izključno iz lesa na rasti posušene slive. Ve se, da je v tem okolju na razpolago veliko lesa drugih drevesnih vrst. S posvetovanji z očetom in stricem, ki sta lesarske in gozdarske stroke sem prišel do naslednje možne razlage. Les na rasti suhe slive za izdelavo haloške žvegle so izbrali zato, ker so zdrava drevesa sliv in njihove sadeže potrebovali za žganjekuho. Torej zdravih dreves niso posekali. Prav tako je naravno sušenje vseh vrst lesa, kot tudi slivovega, zelo zamudno.

Les slive pa so najverjetneje izbrali tudi zaradi njenih lastnosti, kot so trdnost, ki je primerna za struženje. Lepa tekstura slivovega lesa in predvsem rdečkasto-vijolična barva je zagotovo tudi pripomogla k izbiri.

Zanimivo pa je še nekaj. Slivov les je sladek po okusu. Kar me navaja k sklepu, da je morda sladkoba lesa tista, ki je pri haloški žvegli pomembna. Zaradi prijetnega okusa na ustnični luknji, na katero položimo ustnice in pihamo, da iz žvegle izvabimo zvok, pripomore k temu, da z lahkoto igramo nanjo tudi več ur skupaj. Okus kakšnega drugega lesa sadnega drevesa, npr. oreh, je grenak in bi oteževal več urno igranje. Prav tako bi z večjim odporom igrali z naslonjenimi ustnicami na grenak les kot na les slive, ki je sladkega okusa. Možno je, da je tudi to pripomoglo k odločitvi starih mojstrov za izdelavo haloške žvegle iz slivovega lesa.

5.1.2.2 Plutovinasti čepek

Pluta je naravni material, ki ga pridobivajo iz skorje hrasta plutovca. Pluta se zaradi svojih značilnih lastnosti (elastičnost, vodoodpornost, ognjeodpornost, velika plovnost ...) na veliko uporablja v različnih izdelkih. Največ plute pridobijo na Portugalskem, večina plute pa se uporabi za izdelavo plutovinastih zamaškov. Pluto najprej parijo ali prekuhajo in jo razrežejo na pasove, iz katerih potem izrezujejo zamaške ali druge predmete (Wikipedia, 2024).

Slika 30: Hrast plutovec. Vir slike Wikipedia.

5.1.2.3 Čebelji vosek

Vosek je stavbno gradivo. Proizvajajo ga čebele v voskovnih žlezah. Iz žlez, ki ležijo na trebušni strani, se skozi odprtine izloča poseben izloček, ki se na zraku strdi v drobne voščene ploščice. Z njim čebele

gradijo satje – celice. Mlade čebele, stare približno 12-18 dni, izločajo snov, ki se na zraku strdi. Voščene luskinice prenesejo v čeljusti, in jih zgnetejo v vosek (Mlaker-Šumenjak, 2011, str. 50).

Slika 31: Čebelji vosek. Foto J. Zupanič, februar 2024.

5.1.2.4 Teakovo olje

Teakovo olje se uporablja za zaščito in nego lesa. Prodre globoko v strukturo lesa in ustvari dolgotrajen, odporen zaključek, ki ščiti les in poudari njegovo lepoto.

Teakovo olje je največkrat mešanica tungovega in lanenega olja. Tungovo olje se pridobiva iz plodov tungovca, razširjenega v vzhodni Aziji in južni, v zadnjem času pa tudi severni Ameriki (Samson, 2024). Laneno olje se pridobiva iz lanenih semen.

5.1.3 Izbira orodij

Merilno in zarisovalno orodje: ravnilo, merilni trak, svinčnik, šablone.

Obdelovalno orodje in pribor: Različne velikosti in oblike strgarskih nožev, kladivo, točkalo, električna rezljača, brusni papir granulacije 120.

Pomožna in prijemalna orodja in naprave: mizarski skobeljnik, mizarski skobi, samolepilni trak.

5.1.4. Varstvo pri delu

- tehnično varen prostor
- varna sredstva za delo
- sredstva in oprema za osebno zaščito (zaščita oči)

5.1.5 Model – vzorec glasbila

Slika 32: Haloška žvegla, modelirana s programom Sketchup.

5.1.6 Kratek opis dela

5.1.6.1 Priprava materiala

Priprava materiala za izdelavo haloške žvegle je posek na rasti suhe slive, katera je v južnem, višjem predelu Haloz še vedno zelo razširjena. Pri tem moramo poskrbeti za varno uporabo orodij in opreme. Prav tako je pomembno, da uporabimo vsa sredstva in opremo za osebno varnost. Določena dela pa lahko opravi le strokovno usposobljena odrasla oseba.

5.1.6.2 Cepitev lesa

Naslednja faza postopka je cepitev nažaganih slivovih štorov. Upoštevati je treba, da slivov les spada med težko cepljiv les (Gerlič, 1983, str. 342). S cepitvijo letnice pravokotno presekamo in les poka vzdolžno v smeri svoje rasti. Tako odkrijemo tudi napake v rasti, notranje razpoke, črvine, grče..., ki bi lahko povzročile lom obdelovanca pri vrtnanju in struženju.

Najprej slivov les razrežemo približno na pol metra dolge žagovce in jih s pomočjo gozdarske sekire ali strojnega cepilnika razcepimo na manjše lesene cepanice.

5.1.6.3 Grobo struženje lesa

Kose slivovega lesa vpnemo v glavo stružnice in ostružimo v tolikšni meri, da so kosi valjaste oblike. Struženje je postopek obdelave z odrezovanjem kjer opravlja obdelovanec glavno krožno gibanje. Druga pomožna gibanja kot nastavitev globine rezanja, pa opravlja orodje (Aberšek, 1995, str. 225). Obdelovance, na katerih so vidne napake v rasti, razpoke, črvine, grče... izločimo. Tak, grobo ostružen, les je pripravljen za kuhanje.

5.1.6.4 Kuhanje lesa

Po grobi obdelavi valjastih kosov pripravimo kotel, v katerem bomo kuhali slivov les, kot so to delali tudi nekdanji žveglarji.

Les kuhamo v zaprtih kotlih pri 100-130°C, in s tem iz lesa delno odstranimo lignin (Aberšek, 1995, str. 29). Zaradi oksidacije tanina med kuhanjem pa les dobi temnejšo barvo (Gerlič, 1983, str. 352).

Pripravimo si kotel z vodo in zakurimo v kurišču. V opisovanem primeru so kot gorivo uporabljena bukova drva. Počakamo, da voda počasi zavre. Nato v kotel z vodo položimo ostružene kose slivovega lesa in pustimo, da voda počasi vre vsaj eno uro. Po eni uri izpraznimo kotel in les pustimo, da se ohladi.

5.1.6.5 Sušenje lesa

Naslednja faza po kuhanju slivovega lesa je sušenje v primerno segreti prostor. Ta mora imeti konstantno temperaturo, saj bi drugače lahko kuhan les razpokal in bil neprimeren za nadaljevanje postopka izdelave. Kose je treba dobro osušiti. V opisovanem primeru sem les sušil približno 14 dni.

5.1.6.6 Vrtanje centralne izvrtine

Ko se skuhani kosi slive dobro osušijo, lahko nadaljujemo z izdelavo žvegle. Sledi postopek vrtanja. Vrtanje je izdelava valjastih izvrtin v polni material (Aberšek, 1995, str. 252). Najprej je treba izvrtati centralno luknjo po vzdolžni osi obdelovanca z dolgim svedrom debeline 10 mm. Pred tem si lahko pomagamo še z manjšimi velikostmi svedrov, da lahko postopno izvrtamo luknjo, skozi vso dolžino obdelovanca. V opisovanem primeru 360 mm.

5.1.6.8 Končno struženje in oblikovanje haloške žvegle

Končno struženje žvegle poteka na stružnici, v katero vpnemo kos slivovega lesa in začnemo s struženjem v želeno obliko. S struženjem obdelovanec oblikujemo v značilno obliko haloške žvegle, torej mora imeti na vsaki strani dve poljubni bučki in med njima podolgovato, vitko telo. Struženje haloške žvegle je zelo zahtevno saj je obdelovanec prevrtan skozi celo dolžino. Že majhna nepazljivost ali prevelika sila lahko povzroči zlom obdelovanca.

5.1.6.9 Vrtanje lukenj za igranje in ustnične luknje

Haloška žvegla za igranje potrebuje sedem lukenj, od tega šest prstnih in eno ustnično, v katero usmerjamo zrak in iz žvegle izvabljam tone. Te luknje morajo biti na točno določenih mestih glede na številko in velikost žvegle, zato so tudi toni uglasitve drugačni za vsako številko žvegle. Debelina svedrov za vrtanje, katere sem uporabil v opisovanem primeru, so za prstne luknje 5 mm in za ustnično luknjo 7 mm.

5.1.6.10 Končna obdelava

Ko končamo s strojno obdelavo haloške žvegle, jo še končno obdelamo in zaščitimo z oljem. Obdelamo jo z različnimi brusnimi papirji, saj mora biti stena in zunanost glasbila povsem gladka. Za zaščito pa jo še dvakrat premažemo z oljem.

5.1.6.11 Uglasitev s plutastim čepkom

Intonacija ali uglasitev haloške žvegle se naredi z vstavljanjem plutastega ali lesenega čepka v centralno luknjo na levem koncu glasbila, kjer je ustnična luknja. Žvegla je torej na eni strani zaprta cev. S premikanjem čepa k ali od ustnične luknje lahko višino intonacije spreminjamo. Čep lahko še dodatno zatesnimo in s tem preprečimo premikanje s čebeljim voskom.

5.1.6.12 Preskus glasbila

Kot vsa glasbila je potrebno tudi haloško žveglo po izdelavi preskusiti. Stari mojstri so verjetno to naredili sami. Sam igranja na žveglo še nisem več, zato sem za preizkus ustreznosti svojega izdelka najprej prosil Dorotejo Feguš, nato pa še somentorja dr. Kuneja. Oba sta na moj izdelek je lahko zaigrala marsikatero ljudsko melodijo. Tako, da svoj izdelek lahko opravičeno imenujem haloška žvegla.

Slika 33: Haloška žvegla moje izdelave. Foto V. Maučič, februar 2024.

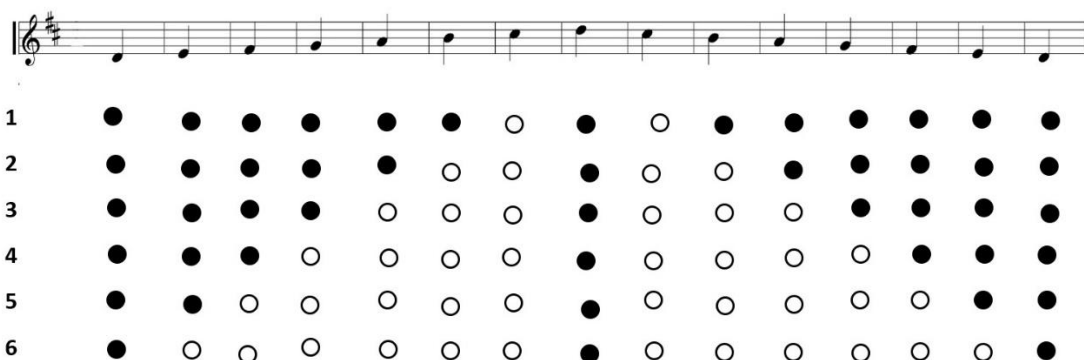
Št.	Slika	Delovna operacija	Pribor in orodje	Opis dela
3		Grobo struženje materiala	Strugarski noži, stružnica* *operacija pod nadzorom	Kose slivovega lesa ostružimo s pomočjo stružnice in strugarskih nožev v takšni meri, da so kosi valjaste oblike.
4		Kuhanje materiala	Kotel za kuhanje žganja	Ostružene kose slivovega lesa nato skuhamo v vrelem kotlu, sam sem za to operacijo uporabil kotel za kuhanje žganja in ga segrel na drva, ter kose slive v njem kupal dobro uro.
5		Sušenje materiala v suhem prostoru		Po termični obdelavi počakamo, da se kosi slive ohladijo. Nato jih spravimo na suh prostor s konstantno temperaturo zaradi nevarnosti pokanja lesa pri hitroprestopnih temperaturah. Tam se naj sušijo približno 14 dni. Odvisno od debeline kosov.

Št.	Slika	Delovna operacija	Pribor in orodje	Opis dela
6		Vrtanje centralne vrtine oz. luknje	Sveder za les, topolski sveder, lesena priprava	<p>Ko se kosi slivovega lesa dobro posušijo, lahko pričnemo z vrtanjem centralne vrtine oz. luknje. To je najtežji del izdelave zato, ker moramo izvrtati ravno luknjo v centru vzdolžne osi kosa lesa. Ta luknja mora biti v mojem primeru dolga 360 mm in je odvisna od same številke žvegle. Vrtamo počasi z različnimi velikostmi svedrov in s leseno pripravo, ki služi kot podest, na katerega naslonimo obdelovanec. S tem načinom lahko zelo natančno izvrtamo centralno luknjo.</p>
7		Končno struženje, oblikovanje in brušenje žvegle	<p>Strugarski noži, stružnica*, različni brusni papirji</p> <p>*operacija pod nadzorom</p>	<p>Pri samem struženju obdelovanec s centralno vrtino oz. luknjo vpneemo v glavo in pričnemo s struženjem zelene oblike haloške žvegle. Ta mora imeti na vsaki strani poljubni bučki, ki sta nekoliko izbočeni in podolgovato, z vitko steno. Paziti moramo, da stružimo majhno debelino stene, saj nam delo otežuje centralna luknja, zaradi katere lahko ob naši neprevidnosti žvegla počí. Ko smo ostružili zeleno obliko žvegle, jo še vpeto v strugarsko glavo, zbrusimo z različnimi brusnimi papirji.</p>

Št.	Slika	Delovna operacija	Pribor in orodje	Opis dela
8		Vrtanje prstnih in ustnične luknje	Svedri za les, vrtalni stroj* *operacija pod nadzorom	Po končanem struženju moramo še izvrtati luknje za igranje. To je sedem lukenj, šest od njih je prstnih, ena pa je ustnična, namenjena pihanju. Te luknje imajo točno določeno velikost in distanco ena med drugo. Operacijo izvajamo na vrtalnem stroju ali pa z električnim vrtalnikom.
9		Oljenje žvegle in končna obdelava	Brusni papir, olje za pohištvo (teakovo olje)	Po končani izdelavi haloške žvegle jo še končno zbrusimo z brusnim papirjem in dvakrat naoljimo z oljem za pohištvo.

5.1.8 Prstni prijemi (tablatura) žvegle

Hasl je v svoji razpravi navedel, da je osnova igranja na haloško žveglo durova lestvica. Z več spretnosti je mogoče zaigrati tudi druge tone in priti do nepopolne kromatične lestvice. Kot primer navajam prstne primere (tablaturu) igranja durove lestvice na žvegli z osnovnim tonom D, slika 34. Poln krogec pomeni zaprto luknjico, prazen pa odprto (Hasl, 1975, str. 99)

The image shows a musical staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The scale consists of the notes D, E, F#, G, A, B, C, D. Below the staff is a fretboard diagram with six strings (numbered 1 to 6 from top to bottom) and 14 fret positions. Filled circles represent fretted notes, and empty circles represent open strings.

1	●	●	●	●	●	○	●	○	●	●	●	●	●	●
2	●	●	●	●	●	○	○	●	○	○	●	●	●	●
3	●	●	●	●	○	○	○	●	○	○	○	●	●	●
4	●	●	●	○	○	○	○	●	○	○	○	○	●	●
5	●	●	○	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	●
6	●	○	○	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○	●

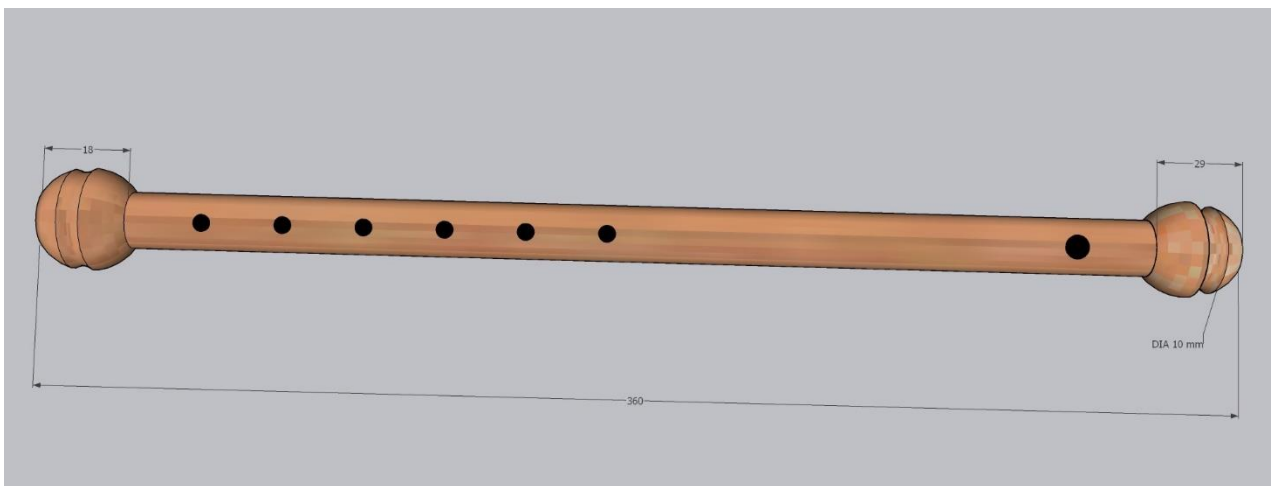
Slika 34: Tablatura žvegle.

Notni zapis uglasitve haloške žvegle. Poln krogec pomeni zaprto luknjico na piščali, prazen odprto. Slika povzeta iz Haslove razprave Haloška žvegla na strani 99.

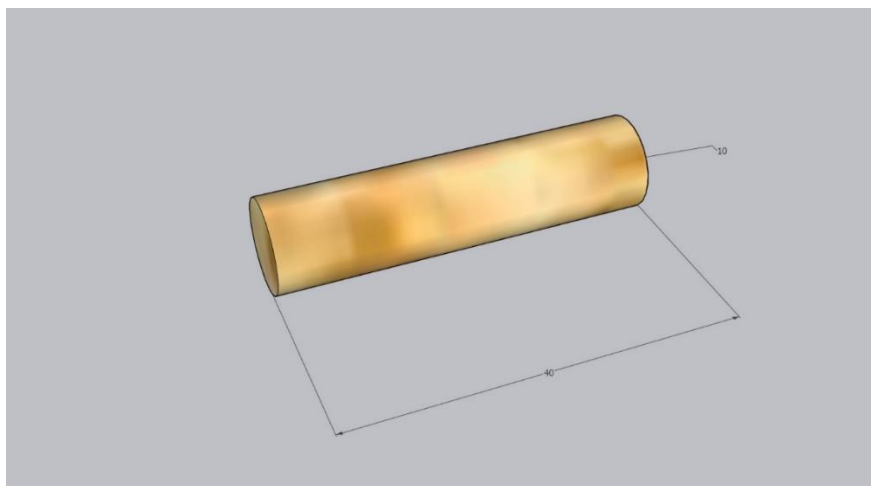
5.1.9 Haloška žvegla, modelirana s programom Sketchup

Haloško žveglo so stari mojstri izdelovali z ročnim orodjem in stružili na preprostih, največkrat doma narejenih stružnicah. Sam sem lahko uporabljal sodobnejša delovna sredstva na pogon z električnimi motorji.

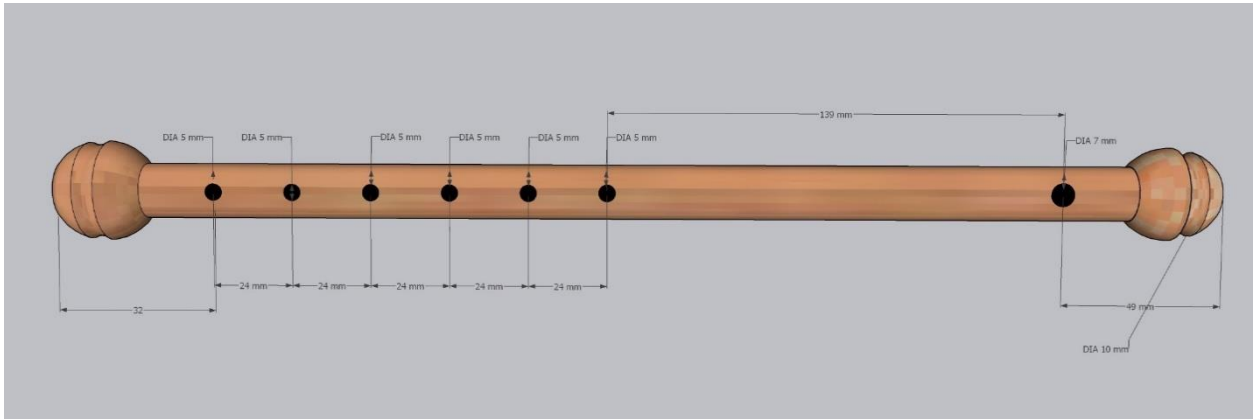
Tako kot je popestril svojo razpravo z ročno izrisanimi skicami haloških žvegel Drago Hasl, se mi je zdelo prav, da v svojo raziskovalno delo vključim nekaj slik haloških žvegel, ki sem jih modeliral z računalniškim programom za 3D modeliranje Sketchup.

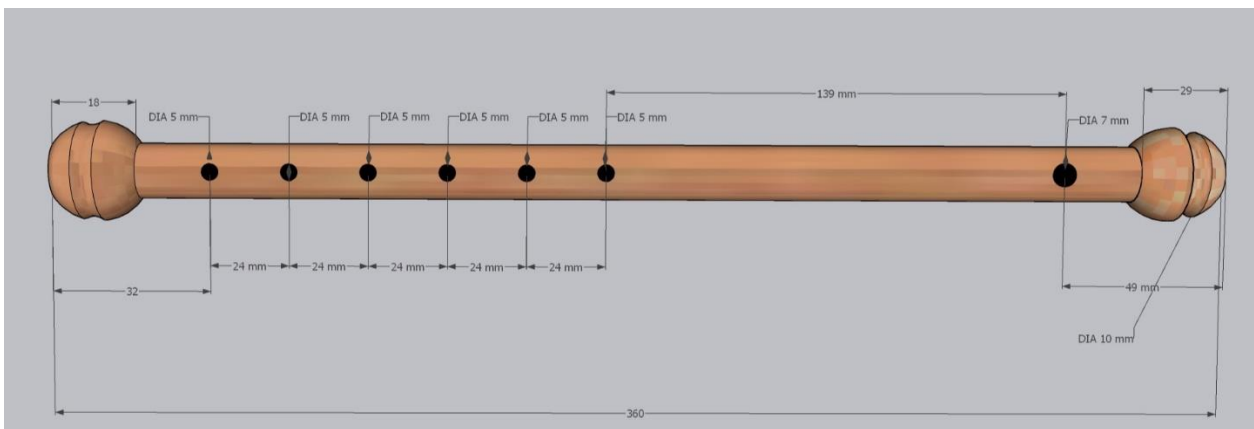
Slika 35: Dolžine haloške žvegle. Modeliral V. Maučič, februar 2024.

Slika 36: Čep za uglasitev. Modeliral V. Maučič, februar 2024.

Slika 37: Mere in položaj lukenj. Modeliral V. Maučič, februar 2024.

Slika 38: Mere haloške žvegle. Modeliral V. Maučič, februar 2024.

6. REZULTATI

6.1. Pregled hipotez po opravljenem preverjanju

H1: Ljudje iz mojega raziskovalnega okolja raziskovanja poznajo žveglo.

To hipotezo sem preverjal z anketnim vprašanjem (Ali poznate ljudsko glasbilo žvegla?) in z vodenimi intervjuji. Da poznajo se je opredelilo 60% vprašanih, veliko bolj spodbudna pa je bila pripravljenost sodelovati kot intervjuvanec.

To me navaja k sklepu, da hipotezo lahko potrdim: Ljudje iz mojega raziskovalnega okolja haloško žveglo (še) poznajo.

H2: Večina pozna žveglo iz literature in medijev, manj jih ima z njo osebne izkušnje.

Hipotezo sem preverjal z anketnim vprašanjem (Od kod poznate žveglo?) in skozi vodene intervjuje. Od 80 vprašanih jih ni odgovorilo 40% vprašanih, kar se sklada z nikalnimi odgovori v predhodnem vprašanju. 20 vprašanih ali 25% je odgovorilo, da žveglo poznajo iz literature in medijev. Da se jih spomnijo, oziroma imajo z njo osebne izkušnje, pa je odgovorilo 28 vprašanih ali 35%.

Glede na rezultat vprašalnika, hipoteze, da večina pozna žveglo iz literature in medijev, manj pa jih ima z njo osebne izkušnje ne potrjujem.

H3: Starejši ljudje vedo o žveglah povedati iz osebnih izkušenj.

Hipotezo z istim vprašanjem - ob upoštevanju letnice rojstva anketiranca. V starostni skupini nad 60 let se žveglo spomni 72% vprašanih, v starostni skupini od 30 do 60 let 28% vprašanih, mlajši od 30 let se žveglo ne spomnijo.

Vzorec je sicer nekoliko majhen za statistično verjetnost, poleg tega pa bi morda z drugačno razvrstitvijo v starostne skupine prišel do drugačnih rezultatov. Ne glede na to me rezultati vprašalnika in predvsem starost mojih pričevalcev navaja k sklepu, da to hipotezo lahko potrdim.

Hipotezo potrjujem: Starejši ljudje vedo povedati o žveglah iz osebnih izkušenj.

H4: Raziskovalna naloga bo naletela na odobravanje.

To sem preverjal z anketnim vprašanjem (Ali se vam zdi raziskovanje o ljudskih glasbilih našega okolja koristno?) in med vodenimi intervjuji. V anketi je pritrdilno odgovorilo 97,5%, vsi moji pričevalci in nenazadnje vsi znanci, ko so izvedeli za moje raziskovalno delo, so izrazili podporo mojemu delu.

Hipotezo potrjujem: Raziskovalna naloga je naletela na odobravanje.

H4: Našel bom osebe iz našega okolja, ki mi bodo opisale in pokazale postopek izdelave žvegla, na osnovi katerega bom lahko izdelal haloško žveglo.

To predpostavko sem preverjal z dvema anketnima vprašanjema (Ali ste sami kdaj izdelali-izdelovali-poskusili izdelati žveglo? in Ali vam je poznano ime katerega izdelovalca, ki je žveglo izdeloval v preteklosti, ali pa jih izdeluje še danes?) ter skozi vodene intervjuje.

Glede na rezultate anketnega vprašalnika in pogovore s krajanji se težko opredelim ali hipotezo potrditi ali ne. Kljub vsemu sem s svojim delom na terenu in pregledom velikega števila žvegl, s skrbnim prebiranjem literature in s pomočjo staršev, mentorjev, sorodnikov uspel zbrati dovolj drobcov, ki so rezultirali končni cilj – izdelati haloško žveglo. Morda bi bilo prav hipotezo modificirati: Izvedel bom dovolj, da bom lahko izdelal haloško žveglo.

Vsled zgoraj navedenega in predlaganega to hipotezo potrjujem: Izvedel sem dovolj, da sem lahko izdelal haloško žveglo.

6.2 Strjen povzetek rezultatov

S pomočjo ankete, v katero sem zajel 80 krajanov in po opravljenih pogovorih oziroma vodenih intervjujih, sem prišel do naslednjih rezultatov: Večina ljudi je za žveglo že slišala, redki vedo kaj več o njej. Večina tistih, ki poznajo žveglo, jo poznajo iz osebnih izkušenj. Starejši vedo o žveglah več oziroma se jih spomnijo in potrjujejo, da je bilo na področju mojega raziskovanja glasbilo znano in v uporabi.

Natančnega postopka izdelave žvegel med krajani nisem izvedel. Dobil pa sem dobre nasvete, na koga se obrniti in predvsem imel možnost dati svoje izdelke v preskus. Vzporedni cilj raziskovalne naloge, izdelati haloško žveglo, sem dosegel. Z besedo in sliko sem predstavil postopek izdelave, po katerem sem izdelal haloško žveglo.

7. DISKUSIJA

Zakaj sem se poleg raziskovanja lotili tudi izdelave žvegle? Oboje je povezano in odvisno drugo od drugega; odpira vprašanja in daje odgovore. Zapisana pričevanja, zapis prikaza izdelave in opis izdelave žvegle sem naredili v želji, da tudi sam prispevam k širjenju znanja o njej in da se to ohrani bodočim rodovom. Morda lahko rečem, da je moje delo poskus nadaljevanja tradicije. Izkušnje in znanje sem dobil od starejših, zato je prav, da jih posredujem naprej.

Izdelal sem si svoje glasbilo po izročilu. Čeprav gre za glasbila, pri katerem je v ospredju lahko tudi zgolj njena estetska vrednost, žvegle nisem naredil le zgolj kot okras za vitrino ali spominek. Spoznal sem, da ni dovolj samo narediti žvegle, ampak je potrebno zaigrati nanjo.

V tej nalogi ni bilo časa izdelati žvegel drugih »števil«. Morale bodo »še počakati«, ali pa bo to naredil kdo drug, rad bom sodeloval. Če bo moje delo komu v pomoč in bo uporabil moja zapisana in prikazana spoznanja pri izdelavi haloške žvegle, sem svoj cilj dosegel.

8. ZAKLJUČEK

Da sem lahko izdelal to raziskovalno nalogo, sem kljub pomoči porabil veliko svojega prostega časa. Vesel sem, da je moje raziskovanje med krajani bilo dobro sprejeto. Njihova pripravljenost odgovarjati na vprašanja, mi je omogočila izoblikovati ugotovitve na osnovi pridobljenih odgovorov.

Zavedam se, da sem raziskoval le na majhnem delu Haloz in da nisem raziskal vsega, kaj o žvegli ljudje še vedo. Morda pa sem koga spodbudil, da bo moje delo nadaljeval. Verjamem, da sem s svojim raziskovanjem in delom tudi sam prispeval k ohranjanju izročila.

9. VIRI IN LITERATURA

- Aberšek, B. (1995). *Tehnologija in obdelava gradiv*. Radovljica: Didakta.
- Alič, M. (1977). Drago Hasl: (1900-1976). *Knjižnica*, 163-164.
- Ban, I. (1. julij 2007). Podlehniški žvegli na pot. *Žvegla, glasilo občine Podlehnik* 1(1), 3.
- Bele, J. (2. december 2023). Spominsko pričevanje. (V. Maučič, Izpraševalec)
- Bogataj, J. (2014). Haloška žvegla. Pridobljeno 10. november 2023 iz <https://www.posta.si/>
- Drevenšek, F. (25. november 2023). Spominsko pričevanje. (V. Maučič, Izpraševalec)
- Feguš, D. (20. november 2023). Spominsko pričevanje. (V. Maučič, Izpraševalec)
- Feguš, J. (2. december 2023). Spominsko pričevanje. (V. Maučič, Izpraševalec)
- Gerlič, I. (1983). *Tehnologija in obdelava nekovinskih materialov*. Maribor: PA Maribor.
- Hasl, D. (1975). Haloška žvegla. *Traditiones* (4)1, 89-116.
- Junger, M. (25. november 2023). Spominsko pričevanje. (V. Maučič, Izpraševalec)
- Kumer, Z. (1972). *Slovenska ljudska glasbila in godci*. Maribor: Založba Obzorja.
- Kumer, Z. (1983). *Ljudska glasbila in godci*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Kunej, D. (december 2003). Slovenska ljudska glasbila. *GEA, Tema meseca*, 17-25.
- Lozinšek, B. (7. januar 2024). Spominsko pričevanje. (V. Maučič, Izpraševalec)
- Maučič, M. (2. januar 2024). Spominsko pričevanje. (V. Maučič, Izpraševalec)
- Merc, I. (20. december 2023). Spominsko pričevanje. (V. Maučič, Izpraševalec)
- Mlaker-Šumenjak, M. (2011). *Čebela se predstavi* (3 izd.). Lukovica: Čebelarska zveza Slovenije.
- Omerzel-Terlep, M. (januar 1981). Haloška žvegla. *Glasbena Mladina*, 11(4), 11.
- Prah, J. (25. oktober 2023). <https://www.visit-sevnica.com/sliva-prunus-silvatica.html>.
- Samson. (16. februar 2024). <http://www.samson-kamnik.si/produkti>.
- Šneberger, M. (22. februar 1979). Iz vasi v vas. *Tednik*, 8.
- Wikipedia. (15. februar 2024). <https://sl.wikipedia.org/wiki/Pluta>.
- Zavec Mlakar, M. R. (2010). *Drago Hasl (1900-1976): buditelj ptujskega kulturnega življenja*. Ptuj.

PRILOGE

Priloga 1: Vprašalnik, ki sem ga uporabili pri anketiranju.

Spoštovani!

Mladi raziskovalec OŠ Cirkulane-Zavrč pripravljam raziskovalno nalogo na temo LJUDSKA KULTURA. Odločil sem se raziskati nekaj podrobnosti o ljudskem glasbilu ŽVEGLA. Pri delu se mi postavljajo številna vprašanja, zato vas prosim za sodelovanje in se vam že vnaprej iskreno zahvaljujem. Vaše odgovore bom uporabil le za potrebe raziskovalne naloge.

Ker sem v literaturi zasledil, da je za žveglo v rabi več imen, sem na koncu tega vprašalnika dodal sliko glasbila. Vesel bom, če mi boste zaupali vaše osebne podatke in naslov:

Ime in priimek: _____

Domači naslov: _____

Leto rojstva: _____ *(obvezno)

1. Ali poznate ljudsko glasbilo žveglo?

Da

Ne

1a. Ali jo poznate tudi pod drugim imenom?

Katerim: _____

1b. Ali poznate drugačno obliko žveglo oziroma izdelane iz drugih materialov od te, ki je na sliki?

Kakšno(opišite jo): _____

2. Od kod poznate žveglo?

(Na primer: iz knjig, revij, časopisov, muzejske zbirke.... se jih spomnim... o njih sem slišal v RA oddaji, videl na TV.....)

Napišite: _____

3. Ali vam je poznano ime katerega izdelovalca, ki je žveglo izdeloval v preteklosti, ali pa jih izdeluje še danes?

Da

Navedite ime in čas njegovega delovanja: _____

Ne

3a. Ali ste sami kdaj izdelali – izdelovali – poskusili izdelati žveglo?

Da

Ne

4. Ali poznate oziroma se spomnite koga, ki igra - je igral na ta instrument?

Da

Navedite ime in čas njegovega delovanja: _____

Ne

5. Ali poznate koga, ki bi mi vedel o žveglah kaj povedati ali pokazati?

Da (Navedite ime, naslov): _____

Ne

6. Ali se vam zdi raziskovanje o ljudskih glasbilih našega okolja koristno?

Da

Ne

